

DET TEOLOGISKE FAKULTET

LÆRERE OG FORSKNING

Av professor dr. LEIV AMUNDSEN

Under 1880-årenes kamptid i norsk åndsliv, kjennetegnet ved naturalismens gjennombrudd, hadde personalforholdene vært stabile i Det teologiske fakultet. Det skjedde en eneste embetsutnevning, idet Anton Christian Bang i 1885 ble ekstraordinær professor i kirkehistorie med særlig forpliktelse til å foredra den norske kirkes historie. Gjennom en menneskealder hadde Gisle Johnson og Carl Paul Caspari satt sitt preg på presteutdannelsen ved Universitetet; deres posisjon innen den norske kirke var grunnfestet. Gisle Johnson stod som innbegrepet av fromhet og teologisk lærdom, Caspari nød internasjonal berømmelse som tidens ledende forsker når det gjaldt de oldkirkelige trosbekjennelsers, særlig dåpsbekjennelsens historie. Begge var strengt bundet til den ny-lutherske ortodoksi og stillet seg avvisende til senere strømninger innen teologisk forskning. Som universitetslærere kom ingen av dem til å anspore tilhørerne til selvstendig vitenskapelig virksomhet, så sterk innflytelse de ellers øvet ved personlighetens makt.

Med tanke på de problemer og oppgaver som den nye tid reiste for teologene i forbindelse med naturvitenskapenes fremmarsj og angrepene på kristendommen fra forskjellig hold, hadde Gisle Johnson i 1875 overlatt undervisningen i systematisk teologi til den nyutnevnte Fredrik Petersen, mens han selv overtok det mer nøytrale emne kirkehistorien etter Rasmus Tønder Nissen. Fredrik Petersen innledet en ny tid for norsk teologi (jfr. Brandruds fremstilling: «Teologien», i: «Det kongelige Fredriks universitet 1811–1911», II, s. 52–59; Ludvig Selmer: Fredrik Petersen og hans samtid, 1948). Hans rolle ble først og fremst apologetens. Etter hans oppfatning lar religiøs tro seg vel forene med empirisk virkelighetserkjennelse. Enhver sann vitenskapelig landevinning betyr et kulturfremskritt og gjør det nødvendig å ta opp til revisjon dogmatiske forestillinger som bunner i eldre stadier av menneskelig kultur og viten. Det var betegnende

Professor dr. EINAR MOLLAND har hatt den godhet å lese dette avsnitt i manuskript. Hans bemerkninger har på mange punkter kommet fremstillingen til gode.

for hans vidsyn at det store fond han skjenket Universitetet, etter hans ønske skal komme *alle* fakulteter til gode. Hans etterlatte opptegnelser i forbindelse med dette fond har varme ord om hans gjeld til forskningens moderne resultater: «Da vi var unge, stod vi foran en Videnskab, som oversaa og haanet vor kristne Tro. Men netop denne Videnskab er det, som har aabnet for mig det Blik jeg hidtil havde savnet paa Guds Herlighed og Visdom og Kjærlighed, og derved bandt mig i salig og undrende Tilbedelse.» Åpen som han stillet seg til kritisk forskning, ble han i strengt ortodokse kretser ansett for en farlig mann, dobbelt farlig på grunn av sin edle kristne personlighet og åndfulle, fornemme fremstillingsform. I brytningstidens stormer kom han til å bety mere for studentene som omsorgsfull sjelesørger enn som selvstendig forsker.

1890-årene brakte omdannelser i lærerstaben som fullstendig forandret Det teologiske fakultets karakter. Det meldte seg så mange vanskeligheter ved besettelsen av embetene at Ludvig Daae kunne bemerke at man heller burde tale om «Det teologiske Diffikultet»! Gjentagne ganger kom her konflikten mellom Stortinget og Universitetet til å spille inn. (Jfr. Det kongelige Fredriks universitet 1811–1911, I, s. 320 ff.)

Etter henved 45 års tjeneste ved Universitetet døde Caspari, 11. april 1892. Han hadde i sin tid oppfordret den unge teolog og semittist J. A. Knudtzon til å utdanne seg med tanke på å bli hans etterfølger. Men universitetslærerne som hørte forelesninger Knudtzon holdt for teologene i vårsemestret 1890 over profeten Mal'aki, fant at disse «manglede den theologiske aand», og det ble ved kgl. res. 6. august 1892 besluttet at professoratet etter Caspari inntil videre skulle stå ubesatt. 14. juli 1893 vedtok Stortinget at embetet skulle inndras. I 1893 trådte Bang av som professor, da han 2. mai gikk inn som statsråd og sjef for Kirkedepartementet i Emil Stangs annet ministerium; hans professorat ble inndradd av Stortinget 21. juli. 21. desember samme år ble professor Frederik Wilhelm Bugge, som fra 1870 av hadde foredradd de nytestamentlige discipliner, utnevnt til biskop over Christiania stift. Utnevnelsen av Bugges etterfølger, Sigurd Odland, lyktes det Universitetet med regjeringens (statsråd Bangs) hjelp å få gjennomført ved et kupp 7. februar 1894, på tross av stortingsflertallet (anf.skr. I, s. 322 f.). Gisle Johnson døde 17. juli d. å.; på hans begravellesdag 24. juli besluttet Stortinget å inndra gasjen for det professorat han hadde bekledd siden 1849. I de ledige embeter måtte Fakultetet ta til hjelp innkalte vikarer: professor Elias Blix, fra Det historisk-filosofiske fakultet, foredrog gammeltestamentlige fag, presten Gustav Jensen overtok eksamen i kirkehistorie vårsemestret 1894, daværende sogneprest ved Mariakirken i Bergen Christen Brun (senere biskop over Hamar stift) foreleste dette fag i det følgende akademiske år, og i 1896, da Fredrik Petersen var sykmeldt, ble undervisningen

i dogmatikk overtatt av res. kap. til Berg Otto Jensen (dr. theol. 1898 på avhandlingen: «Om soning og forsoning», 1917 Bruns etterfølger på Hamar bispestol).

Fra vårsemestret 1894 var SIGURD VILHELM ODLAND (født 5. desember 1857, død 30. april 1937) professor i teologi. Det følgende halvår fungerte han også som fakultetets dekan under Petersens sykdomsforfall, og han var selv dekan i årene 1896–1900. Odland var utgått fra en bergensk kjøpmannsslekt med sterke religiøse interesser; hans besteforeldre på farssiden hadde hørt til Hans Nielsen Hauges nærmeste vennekrets. I studentertiden fikk Gisle Johnson mest å si for utformningen av hans teologiske og kirkelige standpunkt. Etter embetseksamen studerte han 1881–82 nytestamentlig eksegeese ved tyske universiteter, hos Th. Zahn i Erlangen og særlig hos Bernhard Weiss i Berlin, hvor hovedvekten ble lagt på den grammatisk-historiske fortolkning av tekstene, i motsetning til den dogmatiske som før hadde vært den dominerende. Hjemme hadde allerede F. W. Bugge innført en mere historisk orientert betraktningssmåte, i den von Hofmann'ske skoles ånd, på konservativt luthersk grunnlag. Men først med Odland kom den moderne fortolkningsmetode til utfoldelse hos oss. I sine tidlige arbeider betoner han at hverken dogmatiske hensyn eller trang til harmonisering må få spille noen avgjørende rolle ved interpretasjonen av de bibelske tekster; her må bare den språklige og historiske innsikt telle. Denne innstilling resulterte dog ikke i noe brudd med hans ortodokse helhetssyn. Senere fikk det lærde kommentarverk som von Hofmanns elev Theodor Zahn utgav til Det nye testamente, stor innflytelse på Odlands oppfatning og gav denne en mere utpreget konservativ farve.

Odland ble universitetsstipendiat i 1883 og utgav i 1889 en bred kommentar til Jakobs brev, som han samme år forsvarte for den teologiske doktorgrad – faktisk det første virkelig vitenskapelige arbeid innenfor nytestamentlig eksegeese som var offentliggjort fra vårt universitet. Hans øvrige vitenskapelige forfatterskap er av ringe omfang; nevnes kan hans bidrag til Universitetets festskrift ved Oscar II.s regjeringsjubileum i 1897: «Apostolatets Begreb og Oprindelse». Desto mere produktiv ble Odland som populærvitenskapelig forfatter, særlig ved sine kommentarer til de fleste nytestamentlige skrifter i Lutherstiftelsens serie: «Bibelen med Forklaringer» og en rekke fortolkninger for øvrig, beregnet på «troende og tænkende bibellæsere». Fra 1896 til sin død var han medlem av Det norske bibelselskaps oversettelseskomité, deltok i arbeidet med den oversettelse av Det nye testamente som etter forarbeid av F. W. Bugge ble fullført i 1904 av A. Chr. Bang, Johan Storm og ham, og virket senere med ved den språklige revisjon av Det gamle testamente som ble fullført i 1930.

Professor dr. Simon Michelet.

Odlands akademiske undervisning ved Universitetet samlet seg om den nytestamentlige brevlitteratur. I forelesninger og øvelser gjennomgikk han denne i sin helhet og behandlet i foredrag: «Paulus's lære om Kristi person efter hans eldre breve», «Paulinsk kristologi efter fangenskabs- og pastoralbrevene», «Paulus's lære om Kristi forløsningsverk», «Den paulinske antropologi» – foruten at han gav en utsikt over den nytestamentlige kanons historie.

Odland var de hele standpunkters mann og kom som bekjent til å stå i sentrum av den bitre kirkestrid i begynnelsen av vårt århundre. Han var en logisk-kritisk begavelse, for hvem en svikt i det dogmatiske standpunkt han hadde tilegnet seg, ville betydd en intellektuell og moralsk katastrofe. Som sin fetter, geologen Amund Helland, var han rikelig utstyrt med ironiens og sarkasmens kampvåpen. I den kristelige studenterbevegelse som vokste frem i 1880- og 1890-årene, tok han ingen del. Odlands forum var Lutherstiftelsen og dens fortsettelse Det norske lutherske indremisjonsselskap, hvis styreformann han var fra 1891 til 1911.

Da J. A. Knudtzons kandidatur til det gammeltestamentlige professorat etter Caspari var bortfalt, rettet Fakultetet sin oppmerksomhet på den lovende

unge teolog SIMON THEMSTRUP MICHELET (8. februar 1863–15. oktober 1942), som i 1885 hadde fått Kronprinsens gullmedalje for en avhandling om læreinnholdet i 1. Clemensbrev, allerede to år før han ble cand. theol. (med innstilling). Som gymnasiast hadde Michelet fått et betagende inntrykk av Lars Skrefsruds personlighet, og han valgte det teologiske studium med tanke på å bli misjonær i Santalistan. Men i studietiden kom de problemer som den nye naturvitenskapelige erkjennelse reiste i forholdet til kristendommen, ham nær inn på livet: hvordan kunne fremskrittene i viten forenes med den kristne tro? Samtidig brakte arkeologien, oldtidsforskningen og religionsvitenskapen et vell av nye opplysninger omkring kristendommens dokumentariske grunnvoll: Bibelen. Det var en rystende opplevelse at Bibelen inneholdt tidsbestemte og historisk uholdbare utsagn. Men, hevdet de teologer som hadde mot nok til å innse at det forholdt seg slik: teologien må besinne seg på Bibelens egentlige mening, dens eviggyldige budskap som Gudsåpenbaring, og på den annen side redegjøre for alt i dens innhold og form som er tidsbundet og nødvendigvis må tre frem i tidshistorisk bestemt formspråk. Michelet trakk de praktiske konsekvenser av det historiske åpenbarings- og bibelsyn, som hans lærer Fredrik Petersen hevdet i prinsipiell-abstrakt form. For ham personlig kom det til å stå som en livsviktig oppgave å ruste seg til å «hjelp tenkende ungdom til å kunne være kristne». Etter å ha tjenstgjort en tid som lærer ved høyere skoler i Christiania og Trondhjem tok han i 1888 praktisk-teologisk eksamen og drog deretter til Tyskland for å studere alminnelig religionshistorie og orientalske språk, sanskrit, pali og arabisk, i det land hvor den vitenskapelige historiske teologi og religionsforskning hadde sitt sentrum. Han kom særlig til å oppholde seg ved Leipzig universitet.

Imidlertid fikk han i 1890 oppfordring fra Det teologiske fakultets daværende dekan, Bugge, om å gå over til studiet av Det gamle testamente; henvendelsen var godtatt også av de andre fakultetsmedlemmer. Michelet hadde sine betenkeligheter. Men da han hadde fått sikkerhet for at Fakultetet var villig til å anerkjenne hans – den gang uortodokse – syn på Bibelens tilblivelse som kristelig akseptabel, gikk han med på forslaget. I august 1892 besluttet man å tildele ham halvparten av det gammeltestamentlige professorats gasje for at han skulle studere Det gamle testamente med tilhørende hjelpevitenskaper ved utenlandske universiteter.

Michelet ble derfor enda et år i Leipzig og arbeidet med semittiske språk og gammeltestamentlige studier. Men uforvarende kom han til selv å komplisere forholdet ved sin utnevning. I et brev hjem til sin far gjengav han noen hårreisende rykter han hadde hørt fra en adelsmann fra Østersjøprovinsene, at russiske penger fant veien til de anti-unionelle politikere i Norge, og at Russ-

land gjennom franske venner brukte Bjørnsons forfengelighet til sin fordel. Uten Michelets vitende kom privatbrevet anonymt inn som korrespondanse i Throndhjems Adresseavis 30. juli 1892 og vakte voldsom harme. Da Michelet ikke ville oppgi navnet på sin hjemmelsmann, beskyldte Bjørnson ham (Dagbladet 8. oktober) for å ha oppdiktet hele historien! I Stortinget (13.–14. juli 1893) var «rubelartikkelen» en medvirkende årsak til at professoratet som man regnet med at Michelet ville få, ble inndradd. Fra Madagaskar skrev Johannes Johnson, Michelets nærmeste venn fra skole- og studietiden, et privat brev til Bjørnson (20. januar 1893), forklarte ham hvordan vennen var beskaffen, hjertensgod og hjertens upraktisk og langt fra noen fanatiker, og appellerte til Bjørnsons psykologiske forståelse for å forklare den unge manns uhell.

Ved hjemkomsten ble Michelet i januar 1894 ordinert til fengselsprest i Trondhjem; i november samme år flyttet han til Christiania som konstituert tredjeprest ved Trefoldighetskirken. Om våren hadde han tatt den teologiske doktorgrad på avhandlingen: «Amos, oversat og fortolket, med en udsigt over de samtidige tilstande i Israel». I Dagbladet 11. februar 1895 tok Bjørnson hans sak opp igjen. «Jeg synes ikke om,» skrev han, «at Michelets kritikløse Slarv for alltid skal gjøre ham til Varg i Veum. Politisk Lidenskabelighed har omtaaget ældre Hjærner end hans dengang var; blant de forstumlede har vi set mange hæderlige Mennesker, som paa andre Omraader baade har vist sund Dømmekraft og Hensynsfuldhed. Skulde ikke det samme kunne være Tilfælde med Michelet?» Mange har vidnet at han er en fortreffelig og god mann, og «jeg vil gjerne la mig overbevise om det, som er godt.

Mænd, som den religiøse Forkyndelse ligger stærkt paa Sinde, har ofte sagt mig, at han er en udmærket og en moderne Teolog, som Universitetet højlig trænger til.

Skal vi saa ikke opgi vort Avspærrelsessystem? Skal vi ikke heller gaa ut ifra, at en saa haard Lære i ung Alder er en Sikkerhed mere for, at han vil lægge vederhæftig Kritik paa det, han skal forkynde? At hans Ansvarsfølelse er vokset ved det; at Alvoret nu er modnet hurtigere end det under vanlig urørlig Levnetsvandel vilde være muligt? – I hvert Fald: jeg bér ham herved om Undskyldning.»

I årets løp jevnet spenningen mellom Universitetet og Stortinget seg ut; det gammeltestamentlige professorat ble bevilget på ny 6. juli 1896, og Michelet meldte seg som ansøker sammen med dr. theol. P. R. Volf, København, Wilhelm Schencke og professor dr. Gustav H. Dalman i Leipzig. Fakultetet ønsket konkurranseprøver avholdt, eventuelt at Michelet som eldste norske ansøker skulle konstitueres for 1 år. Imidlertid trakk de tre andre seg tilbake, og Michelet erklærte seg uvillig til å underkaste seg prøver eller ta konstitusjon. Og da

professor Frants Buhl i Leipzig på forespørsel om han ville tre inn i en bedømmelseskomité, hadde uttalt at han anså en slik ordning overflødig når man i Michelet hadde en kompetent kandidat til embetet, ble Michelet innstillet, og utnevnelsen fulgte 14. november 1896. Han holdt sin tiltredelsesforelesning 28. januar nestetter med emnet: «Det gammeltestamentlige studiums utvikling», og doserte de gammeltestamentlige disipliner inntil han hadde nådd aldersgrensen 1. juli 1933.

Michelet behandlet i sin akademiske undervisning jevnlig Salmene, Genesis, Jesaja, Amos og leilighetsvis Jeremia, dessuten innledningsfagene til G. T., Israelsreligionens forhistorie og historie og forholdet til den gamle orientals åndsliv og religion for øvrig, den jødiske menighets religion. I seminarøvelser tok han opp emner som: de messianske forjettelser, den jødiske fromhet, fremtidshåpet i G. T. Etter hvert som Mowinckels «Psalmenstudien» forelå, drøftet han i sitt seminar de problemer og løsningsforslag de brakte. Hans gamle interesse for indisk religion kom til orde ved hans gjennomgåelse av Edvard Lehmanns verk om «Buddha» (1913). Enkelte ganger vendte hans forelesninger seg til også andre studenter enn teologene: hans praktiske utlegning av enkelte stykker av Mosebøkene (1902) og serien «Bibelsyn og kristendomssyn» (1926) som ble utgitt i bokform: «Kristendom og rasjonalisme. Til oppgjør av kristendoms-synet» (1927).

I samsvar med det mål han stilte for sin livsgjerning, ble han som vitenskapsmann mere en formidler enn en original-forsker. Det gjaldt for ham først og fremst å gjøre forskningens landevinninger tilgjengelige for studenter og for det norske kristenfolk, og samtidig klargjøre at disse ikke betydde noen fare, men tvert imot en verdi for det religiøse liv. «Det historiske åpenbarings- og bibelsyn betydde for ham på den ene siden en frigjørelse fra et ytre, intellektualistisk-lovmessig syn på Bibelen og dens autoritet, og på den andre en aktualisering og en levendegjørelse av åpenbaringsordet som Guds tale både til den konkrete tid den blev til i, og, gjennom den historiske, organiske sammenheng i åndens liv, til alle tider. Gjennom det historiske syn trådte for ham rikdommen og livsnærheten i åpenbaringen bare så meget sterkere frem – i full overensstemmelse med den hovedtanke i de gamle profeters forkynnelse, at det er i det virkelige, i det som skjer, i historien, at Gud taler og «gjør sig åpenbar» for det oplatte øie. Det nye syn var derfor ingen hindring, men tvert imot et middel til fremme av den religiøse forståelse og tilegnelse av den gammeltestamentlige åndshistorie og dens innhold, og dermed også i virkeligheten en hjelp for kirkens praktisk-religiøse bruk av Det Gamle Testamente.» (Mowinckel, i minnetalen over M. i Det Norske Videnskaps-Akademi, 1943.) Det praktiske mål som dermed var gitt, gir seg til kjenne i hans hovedverk, lære-

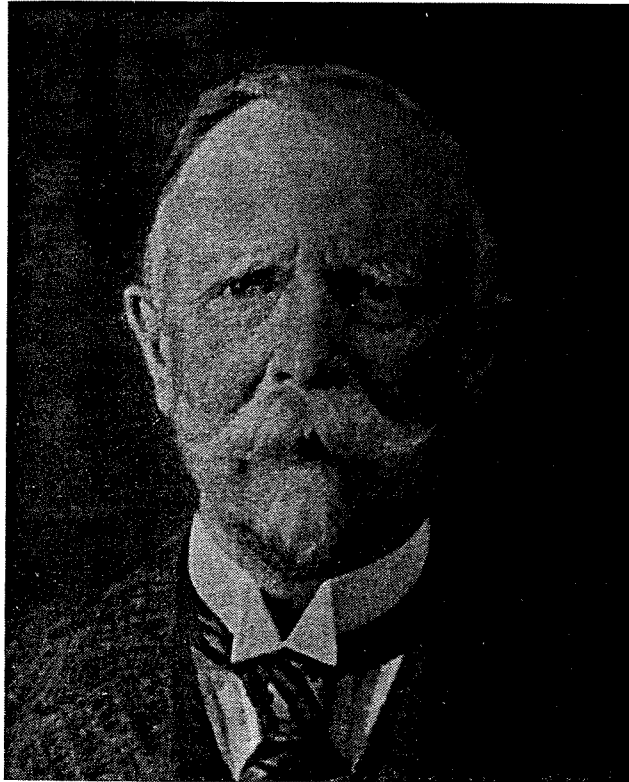
boken i gammeltestamentlig religionshistorie for de teologiske studenter: «Forberedelsen for Kristus i Det Gamle Testamente.» I: «Fra Mose til profetene.» 1915 (2. opl. 1925); II: «Fra profetene til Jesus Kristus.» 1. halvbind. 1919. (Fortsettelsen fikk han ikke ferdig.) I formen populærvitenskapelige, men bygd på selvstendige kildestudier er også arbeider som: «Israels profeter som aabenbaringens bærere» (1897; tysk utg. 1898), «Det Gamle Testaments syn paa synden» (1898), «Gamle helligdommer i nyt lys» (1902; omarb. utg. 1911). I «Norsk teologisk tidsskrift», som han grunnla sammen med Odland og Lyder Brun i 1900, offentliggjorde han bl. a. avhandlingene: «Guds retfærdighed efter Det Gamle Testaments opfattelse» (1900) og «Oversigt over den jødiske menigheds religion» (1905–08).

Michelet var den som tok initiativet til den nye, vitenskapelige oversettelse av Det gamle testamente med tekstkritiske anmerkninger og real-kommentar. Han bidrog selv med Genesis og Dommerboken – den presise og innholdsmettede kommentar må sies å være mere vellykket enn oversettelsens form og stil.

I tre perioder, 1901–4, 1920–22 og det akademiske år 1932–33 var Michelet sitt fakultets dekan, siste semester som Kollegiets nestformann. Studentenes ve og vel lå ham alltid varmt på hjerte. Han hadde selv vært med på å stifte Studenternes missionsforening (1881), som dannet begynnelsen til Norske studenters kristelige forbund, og i dette miljø var han til siste slutt en av de samlende og bærende krefter, ung med de unge, initiativrik og arbeidsglad. Det skyldtes ikke minst ham at Forbundet fikk samlet midler til å skaffe seg sitt hus i Universitetsgaten 20, og Studentersettlementet i Fossgården var det han som grunnla. Hans åpne sinn, hans edle, fromme og fullkommen uselviske personlighet måtte gjøre ham kjær for alle som kom i berøring med ham. I krigsårene, da kirkens kamp var begynt, sa han til redaktøren av «Norsk kirkeblad»: «Har du noe særlig farlig som skal inn i bladet, så sett bare mitt navn under! Jeg er en gammel mann, og risikoen vil være meg en glede.»

Fakultetets annet professorat i de nytestamentlige fag (ved siden av Bugges og senere Odlands) innehadde siden 1876 EDVARD MUNCH [MYHRE], P. A. Munchs søstersønn. Han foreleste i sine gode år over evangeliene og de johannéiske skrifter og blir omtalt som en begavet ekseget, hvis undervisning gav studentene god hjelp; men han var i lengre perioder sinnssyk og fikk avskjed i nåde fra 1. september 1897. Hans etterfølger ble utnevnt 28. september samme år: JOHAN LYDER BRUN (18. februar 1870–1. januar 1950). Hans tiltredelsesforelesning 22. oktober hadde som emne: «Det kirkelige skriftprincip og det historiske studium af Det nye testamente».

Brun hadde vakt oppsikt ved sine glimrende eksamensprestasjoner: han fikk

Professor dr. Lyder Brun.

1892 «innstilling» både ved teologisk embetseksamen og praktikum. Etter et studieopphold i Tyskland, hvor han særlig hørte Harnack i Berlin og Martin Kähler i Halle, «arvet» han universitetsstipendiet etter Odland da denne ble professor, februar 1894. Fra høstsemestret 1895 til og med vårsemestret 1897 foreleste han kirkehistorie som vikar i det inndradde professorat i faget: oldkirkens historie, den lutherske kirke i det 19. århundre, Luthers religiøs-teologiske utviklingsgang, Philip Jakob Spener som kirkehistorisk personlighet, pietismen som kirkehistorisk bevegelse. Brun ervervet seg en stadig mere allsidig lærdom i så å si alle grener av teologien.

Hans rolle ble den samme for de nytestamentlige disipliners vedkommende som Michelets når det gjaldt de gammeltestamentlige: Bruns virksomhet betegner det fulle gjennombrudd for den «moderne» eller «liberale» teologi i forskning og undervisning ved vårt universitet. En fyldig og avklaret karakteristikk av denne fase i den teologiske vitenskaps utvikling er gitt av Mo-winckel i hans minnetale over Brun i Det Norske Videnskaps-Akademi (1950):

«Ordet «den liberale teologi» betegner i virkeligheten to forskjellige ting. I teologi- og kirkehistorisk mening er det navnet på en bestemt tidspreget epoke i teologiens aldri hvilende arbeid, en epoke som en for enkelhets skyld

kan si begynte med Albrecht Ritschl, og som kulminerte i tiden før første verdenskrig, skapte sin egen reaksjon og korrektur i og med de nye strømninger som kom fram i mellomkrigstiden, og nå kan betraktes som vesentlig avsluttet. – Men ordet inneholder også et alltid gyldig prinsipp, en åndelig-kristelig-tanke-messig innstilling av stor rekkevidde, og som er karakterisert ved en realistisk åpenhet for all vitenskapelig forskning og erkjennelse. Et av denne åndsretningskrav blir kravet om en fri teologisk vitenskap og forskning, som ikke avviser noe teologisk problem, men vil ta dem alle på alvor og alltid arbeide videre på den tilnærmede løsning og den stadige nyorientering i problemstillingene som det er all sann vitenskaps vesen å være på vei imot. Det ønsker den – prinsipielt og bevisst – å gjøre ut fra en positiv kristentro, i bevisstheten om at sannheten er én, og at ingen virkelig erkjennelse i det lange løp kan være i uoverensstemmelse med sannheten i Jesus Kristus. Derfor ønsker denne åndsinnstilling å være i stadig kontakt med de andre vitenskaper, både naturvitenskapene og de humanistiske.

Kristendommen er en historisk religion. Den er blitt til midt i og i sammenheng med historien; dens sentrale innhold er budskapet om Guds egen frelsende selvåpenbarelse i Kristus midt i menneskehetens levende historie. De historiske disipliner – den historiske utforskning av det Gamle og det Nye Testamente og av kirkens og den kristne tenknings og erkjennelses og dogmedannelses historie, vil derfor alltid måtte være den viktigste side av den teologiske forskning. Og det blivende resultat av den epoke som går under navn av den liberale teologi, det resultat som i dag er all virkelig teologis almeneie, er det historiske syn på bibelen som nedslaget av en lang gudledet dynamisk åpenbarings- og frelses-historie – i motsetning til all statisk bokstavfundamentalisme.»

Denne karakteristikkk rommer det sentrale i Lyder Bruns teologiske orientering. Som forsker var han preget av vilje til uavkortet saklighet og ærlig søken etter sannheten, uten sidehensyn til noen kant. Hans lærdom og sterke kritiske sans gjorde at han møtte en fremsatt teori med sindig avveining av argument og motargument. En allsidig drøftelse førte til mistro mot de ekstreme standpunkter. Derfor ble han aldri noen *radikal* teolog. For ham gav «samspillet mellom retninger» den fruktbare innstilling, som gjorde fyllest både overfor mangesidigheten i det kristne trosliv og overfor teologiens mangeartede problematikk.

Streng saklighet var bakgrunnen for Bruns holdning i den Axel Andersen'ske sak, som satte sinnene i bevegelse, i og utenfor Universitetet, omkring århundreskiftet. Adjunkt Axel Andersen innleverte i april 1898 sin avhandling: «Nadverden i de par første aarhundreder efter Kristus, en dogmehistorisk undersøgelse» til Det teologiske fakultet med ønske om å få adgang til å forsvare

den for den teologiske doktorgrad. Etter universitetsloven lot dette seg ikke gjøre, da Andersen ikke var cand. theol. Om sakens videre forløp kan henvises til «Det Norske Videnskaps-Akademis historie», II, s. 5 ff. Avhandlingen ble senere fremlagt for den filosofiske doktorgrad, og Odland og Brun ble tilforordnet som sakkyndige ved bedømmelsen. På grunnlag av deres vota, mot filologen P. O. Schjötts, ble avhandlingen forkastet. Andersen, og mange med ham, mente at det var det radikale angrep han i sin studie rettet mot kirkelige dogmer, som bestemte de to teologers innstilling, så meget mere som hans arbeid senere – i noe omarbeidet form – kom på tysk i «Zeitschrift für neutestamentliche Wissenschaft» og som særskilt bok (1906) og da til dels fikk lovord av kritikken. I en redegjørelse til Det akademiske kollegium 13. april 1909 opprettholdt Brun uavkortet sin dom om den avhandling som han hadde vurdert ti år i forveien: ene og alene de mangler som klebet ved den, rent vitenskapelig, gjorde at den ikke kunne godtas som doktorspecimen. Og han hadde full grunn til å erklære: «Den blotte tanke om at gjøre tildelingen av den filosofiske doktorgrad avhengig av en bestemt stilling til «den lutherske kirkelære som norm for sandheten» er for mig saa meningsløs at jeg overhodet ikke kan gjøre den til gjenstand for nogen alvorlig betragtning.»

Bruns første teologiske publikasjon av betydning: «Paulus' lære om loven. Fire foredrag holdt ved høstkurset for prester oktober 1896» utkom samme år som han ble professor. Hans plikter som universitetslærer, sammen med den voldsomme strid som snart brøt løs omkring Det teologiske fakultet, medførte imidlertid at hans selvstendige vitenskapelige forfatterskap lenge ble hemmet i sin utfoldelse. Hans vitenskapelige virksomhet kom vesentlig til orde gjennom hans akademiske undervisning. Hans forelesninger var alltid mønstergyldige, i sin klare og velpleiede form. Bruns studier samlet seg om det emne som etter hans mening alltid måtte være hovedsaken i det fag han representerte: studiet av Jesu liv, personlighet og forkynnelse; de problemer som her reiste seg, beskjeftiget også i særlig grad samtidens liberale teologi.

En oversikt over Bruns akademiske lærervirksomhet, som foreleser og i seminar, gir et klart bilde av hvor dens hovedtyngde ligger. Han foredrog innledning til de synoptiske evangelier, evangeliens tidshistoriske bakgrunn. Etter en reise i Palestina våren 1921 skildret han «Jesu fedreland». Gjennomgåelsen av «Jesu forkyndelse efter den synoptiske overlevering» viser til et av Bruns hovedverker: «Jesu evangelium. En historisk fremstilling av Jesu forkynnelse», som utkom i hefter og forelå avsluttet i 1917. En ny utgave kom i 1926. I sammenheng med striden omkring Axel Andersens avhandling foreleste Brun i 1901 om nadverdens innstiftelse og eldste historie og holdt øvelser over skriftet *Didache* («De tolv apostlers lære»), som spilte en stor rolle i diskusjonen. I 1909

gjennomgikk han kritisk Wilhelm Boussets bekjente lille skrift: «Was wissen wir von Jesus?» [1904] med studentene. Han behandlet «Kristusbilledet i de første evangelier» og problemet «Jesus og Paulus».

Eksegetisk gjennomgikk han evangeliene og *Acta*. Hans annet hovedverk: «Lukas-evangeliet, fortolket», som han utgav i 1933, bygger på en fire ganger gjennomarbeidet forelesningsrekke. – Inngående behandlet han det johannéiske spørsmål, «Kristi lidelseshistorie, efter de synoptiske evangelier og Johannes-evangeliet» og «Den nytestamentlige forkynnelse og overlevering om Kristi oppstandelse».

Ved gjennomgåelsen av den paulinske teologi la han fra først av P. Feines «Die Theologie des N. T.» til grunn, senere sin egen innholdsrettede fremstilling fra 1919 (med omarbeidede utgaver 1929 og 1945): «Paulus' kristelige tanker, en studiebok». Av de paulinske tekster gjennomgikk han Romerbrevet, 1 Kor., Filipp. og 1 Thess. Senere fulgte Hebreerbrevet, 1 Pet., Jakobs brev og 1 Joh.; – Åpenb., særlig menighetsbrevene. – Isagogiske emner: nytestamentlig språk, N. T. kanon.

Forbundet med embetsgjerningen så Brun det alltid som en kjær og ansvarsfull plikt å bidra til å gjøre den nytestamentlige forsknings problemer og resultater kjent for et bredere publikum, gjennom foredrag og populære skrifter. Fra hans tidligere år er her å nevne bibelforedrag som: «Fra Jesu liv og fra aposteltiden» (1903), «Jesu billede» (1904), «Jesus og Det gamle testamente» (1908); senere kom bl. a. «Fadervor i lys av historisk forskning», «Det nye testamente i lys av historisk forskning» (1922), «Moderne teologi og kristelig tro» (1924, stridsinnlegg mot Kristian Schjelderups angrep på den «liberale teologi»), «Lov og evangelium» (1942) og i Universitetets radioforedrag bl. a. «Evangelielitteraturens opkomst» (1934) og «Brevlitteraturen i Det nye testamente» (1937). En fullstendig bibliografi over hans forfatterskap inntil 1940 er gitt av Solveig Tunold i Norsk bibliografisk bibliotek III: 5, s. 44–58 (også særskilt utg.).

Bruns innsats som vitenskapsmann er fyldig vurdert av Holger Mosbech, i Norsk teologisk tidsskrift, 1940, s. 1–17: «Lyder Brun som nytestamentlig Forsker og Forfatter», og av N. A. Dahl. sst. 1950, s. 97–138: «Lyder Brun, hans vei og verk som nytestamentlig teolog». Her refereres hans viktigste spesialavhandlinger, som især så dagens lys i det tidsrom som flankeres av de allerede nevnte hovedverker: «Jesu evangelium» 1917 og «Lukas-evangeliet fortolket» 1933. Hans fremstilling av «Urmenighetens Kristustro» (1917) tar stilling til Boussets bekjente verk: «Kyrios Christos». I 1921 kom hans avhandling om «Apostelkoncil und Aposteldekret», en skarpsindig analyse av Acta 15 og Galaterbrevet 2. Hvor intenst han fulgte med i den internasjonale

forskning, viser de mange mindre bidrag fra hans hånd i fagtidsskrifter. Han møtte med levende interesse de nye metodiske strømninger som trådte frem. Innenfor den «formhistoriske» – eller etter hans mening riktigere: «tradisjons-historiske» – retning faller en av hans mest betydningsfulle studier: «Die Auferstehung Christi in der urchristlichen Überlieferung» (1925), med en minutøs og skarpsindig analyse av det samlede kildemateriale. I den store avhandling: «Segen und Fluch im Urchristentum» (1932) tar han opp og viderefører linjen fra Mowinckels og Johannes Pedersens undersøkelser over de forestillinger som knytter seg til velsignelses- og forbannelsesønsker i Det gamle testamente.

I tillegg til hans eksegetiske hovedverk, Lukas-kommentaren, utkom i 1941 hans tolkning av Jakobs brev og i 1949 av Første Petersbrev. (Dessuten fore-ligger hans forelesninger over Johannesevangeliet og Romerbrevet stensilert.) Hans livslange arbeid som forsker nådde den vakreste avslutning i hans over-settelse av Det nye testamente (1945); «forsøket på å utforme en oversettelse som er tro mot originalskriftene uten å støte nutidsnorsk sprogfølelse, har vært min kjæreste beskjeftigelse under krigsårene,» skriver han i forordet. Hans mål var «å gjøre de nytestamentlige skrifter i deres opprinnelige greske sprog-form mest mulig forståelige og fruktbare for norske nutidslesere». Oversettelsen «legger derfor ikke vinn på en bokstavrett, mekanisk gjengivelse som uund-gåelig vilde gjøre teksten fremmed og tildels likefrem uforståelig for oss, men sikter først og sist på å uttrykke tekstens mening i en for oss tilgjengelig og naturlig form. I sproglig henseende søker den å holde en middelvei mellom nutidsjern gammelmodighet og historiefern modernisering. Den vil gjerne tjene nutiden uten å oppgi det som det nettopp gjelder å bevare : bibelordets verdighet og fynd.»

I rekken av «private» bibeloversettelser rangerer Bruns verk meget høyt; her har generasjoners eksegetiske arbeid kommet til orde, med takt og pietet, selv om vår språklige situasjon undertiden har gjort det vanskelig å nå et fullt ut tilfredsstillende resultat.

Fra tidlige år kom Lyder Brun til å stå som Det teologiske fakultets ledende kraft. I hans personlighet var der en harmoni og en stille styrke som bar ham gjennom den bitre kirkestrid ortodoksien reiste. Selv var han trygt forankret i den kristne tro og følte seg hjemme i den lutherske kirke; han mottok preste-ordinasjon i Trondhjems domkirke 6. januar 1924. Han betonet at den moderne teologi var konsekvensen av reformasjonstidens prinsipper, dens religiøse, kristelige motiver og dens historiske nødvendighet. «Fast tro og fri forskning» var hans løsen som det hadde vært hans lærer Fredrik Petersens, og i dette krav kjente han intet avslag. Ut fra dette syn hevdet han med styrke teologiens berettigelse som vitenskap på linje med de andre akademiske lærerfag (jfr. hans

polemikk med Wilhelm Schencke, i Samtiden 1917). Og han så med bekymring på strømninger som gjorde seg gjeldende også blant Universitetets teologiske studenter i hans senere år. I en minneartikkel i 100-året for Fredrik Petersens fødsel (NTT 1939) gav han uttrykk for sin uro og sorg over «den mentalitetsforandring som særlig i etterkrigstiden er inntrådt selv hos en stor del av ungdommen, hos oss som annetsteds: den nedsatte trang til selvstendig studium og personlig søken etter teoretisk sannhet og den i tilsvarende grad økede tilbøielighet til antagelse av ferdige meninger, underkastelse under paroler og autoriteter, undfallenhet overfor høirøstede agitatorer. De mål som foresvevet [Petersen] og som han vilde tjene, ligger enda langt foran oss.»

Skjønt han, reservert som han var i sin fremtreden, ikke hadde lett for å komme i personlig kontakt med den enkelte student, gjorde han en betydelig innsats i den kristelige studenterbevegelse, hjemme og internasjonalt, og han tok aktiv del i den økumeniske bevegelse etter første verdenskrig. Han stod i intim kontakt med dansk og svensk teologi og kirkeliv; i 1917 kreerte Københavns universitet ham til dr. theol. *honoris causa*, senere ble han også æresdoktor ved Uppsala og St. Andrews universiteter.

Brun var Det teologiske fakultets decanus 1905–1909^I, 1911^{II}, 1917–19 og 1938–1940^I; i 1907–09, 1918–19 og sitt siste år som Kollegiets nestformann. I april 1940 holdt han gjesteforelesninger ved Københavns universitet og kunne først vende hjem til det besatte Norge 5. mai. Etter aldersgrenseloven meddelte Administrasjonsrådet ham avskjed i nåde fra 1. august, men på årsfesten 2. september holdt Brun «fest»-talen. Med utgangspunkt i våre to universitetskantater, Bjørnsons «Lyset» og Olaf Bulls «Ignis ardens» skildret han religionens og den religiøse søkens plass i historien og livet – også i tenkningens historie og liv. Han hadde fulgt den tyske kirkes kamp under naziveldet med intens interesse og ante hva som nå kunne ventes. Hans tale endte med å minne om vårt flaggs korsmerke.

Da undervisningen skulle begynne igjen etter frigjøringen, uten at hans etterfølger hadde kunnet bli utnevnt, stillet Brun seg til disposisjon og foredrog enda engang «Jesu evangelium», 50 år etterat han første gang hadde stått på Universitetets kateter som lærer.

Samme år som Brun ble professor, gjenopprettet Stortinget også det femte og siste professorat ved Fakultetet, det kirkehistoriske, som hadde stått ubesatt siden Gisle Johnsons død. Det meldte seg fire ansøkere: sogneprest Oscar Moe, som hadde offentliggjort studier over liturgi og katekismeundervisning i den norske kirke og over oldkirkens episkopat og trosregel, skolebestyrer Vilhelm

Sommerfelt, kjent bl. a. for et 2-bindt verk om Savonarola, cand. theol. Anathon Aall (han hadde 1891 fått Kronprinsens gullmedalje for en prisavhandling om «Johannesevangeliets authenti») og cand. theol. Andreas Brandrud. Fakultetet fant at ingen av disse hadde godtgjort sin kompetanse for embetet ved de fremlagte arbeider, og ønsket derfor prøveforelesninger avholdt, men med ett forbehold: «Blandt Ansøgerne indtager den ene, Dr. phil. Anathon Aall efter offentlig fremkomne Udtalelser af ham – særlig i et Par Artikler i Morgenbladets Extranummer 13 og 14 for iaar, hvori han nærmere gjør Rede for de Kray, der efter hans Anskuelse maa stilles ved Besættelsen netop af denne Professur – et Standpunkt, der i saa væsentlige Henseender afviger fra vor Kirkes Tro, at han efter Fakultetets Opfatning allerede paa Grund af dette sit Standpunkt maa erkjendes uskikket til at modtage Ansættelse i en Post som Lærer for Kirkens vordende Prester. Fakultetet maa derfor foreslaa den vordende Konkurrenceprøve indskrænket til de øvrige tre Ansøgere, om hvilke man, saavidt Fakultetet bekjendt, har al Grund til at forudsætte, at de deler Kirkens Tro.» I Kollegiet var flertallet (Odland, Ingstad og Stenersen) enig i dette synspunkt, mens O. E. Schiøtz og Torup ikke ville nekte Aall å delta i konkurransen, og Departementet ville «ikke modsætte sig» at så skjedde dersom Aall ønsket det – hans stilling måtte så senere «yderligere prøves» av Censurkomitéen. Sommerfelt trakk seg tilbake av helbredshensyn. Som komité fungerte Odland, Fredrik Petersen, biskop Bang, professor Fr. Nielsen fra København og Gustav Jensen, dengang hovedlærer ved Det praktisk-teologiske seminar. Etter å ha fulgt de tres prøveforelesninger – 3 med oppgitte emner, 1 med selvvalgt – innstilte de Brandrud til embetet. Om Aall lød deres votum at han hadde vist «en i Forhold til hans Alder omfattende videnskabelig Dannelse» og «fortrinalige Evner baade for mundtlig og skriftlig Fremstilling». «Dog har han, ved hvad der foreligger, gjort det Indtryk paa os, at historisk Forskning i strængere Forstand neppe er hans stærkeste Side, idet han i sine religionshistoriske Ideers Interesse ikke altid har ladet Kjendsgjærningerne komme til sin fulde Ret.» Men dertil kommer at: «Hvor langt man end vil udstrække den akademiske Lærefrihed ogsaa for Theologi, maa vi dog hævde, at denne Lærefrihed ifølge Sagens Natur har sine Grændser», og «at Dr. Aall end yderligere i sine Forelæsninger har vist sig at være i fundamental Uoverensstemmelse ikke blot med vor lutherske Bekjendelse, men med selve den kristne Tro.»

ANDREAS BRANDRUD (26. februar 1868–14. juni 1957) ble 18. desember 1897 utnevnt til professor i teologi med særlig forpliktelse til å foredra kirkehistorie tillikemed dogmehistorie og symbolikk. Han trådte tilbake etter nådd aldersgrense 1. august 1938.

Professor dr. Andreas Brandrud.

Brandrud stammet fra en gudbrandsdalsk bondeætt med sterke religiøse og kirkelige interesser. Hans morsslekt, fra Bleken i Fåberg, hørte til haugianerne, og hans moster var gift med lærer og klokker ved Trefoldighets menighet i Christiania H. G. Heggveit, den største kjenner av den norske legmannsvirksomhets historie (jfr. hans verk om «Den norske Kirke i det nittende Aarhundrede», 1905–20, 3 bind, med enestående detaljrikdom angående haugianismens personalia ned til 1850). Onkelen vakte Brandruds interesse for kirkehistorien, og etter teologisk embetseksamen i 1892 og praktisk-teologisk eksamen det følgende år fordypet han seg i reformasjonsårhundrets historie med tanke på å skrive en biografi av den norske jesuitpater Laurentius Nicolai Norvegus (1538–1622); til dette emne forelå fra før bare spredte bidrag, vesentlig fra Ludvig Daae og rektor A. E. Erichsen. Under arbeidet vokste avhandlingen ut til en hel bok: «Klosterlasse. Et bidrag til den jesuitiske propagandas historie i Norden»; den utkom i begynnelsen av 1895 og var dedisert forfatterens lærere: A. Chr. Bang og Ludvig Daae. Som i disses kirkehistoriske skrifter er innstillingen i Brandruds verk utpreget antikatolsk, og i 1896 sendte den katolske prest August Perger S. J. ut et motskrift: «Jesuiterpateren Laurits Nielssen saakaldt «Klosterlasse»», med forsvar for ordenens etikk og virksomhet. Brand-

ruds arbeid legger frem et stort materiale, samlet og siktet med lærdom og skarpsindighet. Senere kunne Oluf Kolsrud utfylle og korrigere fremstillingen på mangfoldig vis ut fra studier i utlandets biblioteker og arkiver; jfr. hans detaljrike artikkel om Klosterlasse i Norsk biografisk leksikon, X, s. 232–43 (1941); Brandrud var i sin tid henvist til å arbeide her hjemme, med leilighetsvise utlån fra bibliotekene i Uppsala og Lund.

Høsten 1895 drog han med stipendium til Tyskland, fortsatte sine studier hos Luther-forskeren Gustav Kawerau i Breslau og fulgte Adolf Harnacks forelesninger i Berlin. Året etter ble han assistent i Riksarkivet; arbeidet her resulterte i hans utgave av «Stavanger domkapitels protokoll 1531–1630» (1897–1901).

Som professor holdt han sin tiltredelsesforelesning 17. februar 1898 over «Kirkehistorisk studium og kirkelig historieskrivning i Danmark–Norge efter reformationen indtil Holberg». Hans første større arbeid i de følgende år ble den grundige og velskrevne fremstilling av «Teologien» i Universitetets festskrift til 100-årsjubiléet i 1911. Et avsnitt av denne avhandling kunne han siden utdype ved en studie over professorene «Hersleb og Stenersen i deres forhold til Grundtvig» (Norsk teologisk tidsskrift 1921–22, 1926, 1928) på grunnlag av den bevarte brevveksling. Etter Brandruds forslag sendte vårt universitet ut som program ved reformasjonsjubiléet i 1917 den prektige utgave av «To og Tredive Prædikener holdt i Aarene 1578–1586 af M. Jens Nilssøn, fjerde evangeliske Superintendent over Oslo og Hamar Stifter», etter det hittil utrykte manuskript i Det kgl. bibliotek, København (Thott 379 4to). Oluf Kolsrud forestod tekstutgaven, Brandrud skrev den utførlige innledning om «den norske Melanchthon». Siden Yngvar Nielsen hadde behandlet bispens liv i sin utgave av hans visitasbøker (1885), var atskillig nytt materiale kommet for dagen, og Brandrud kunne stille hans liv og virksomhet i klarere belysning. Spesielt gjelder dette Jens Nilssøn som forkynner og kristendoms lærer; her har Brandrud føyet et interessant kapittel inn i den norske reformasjonstids historie. – I 1936 kom hans oversikt over «Die Geschichte der norwegischen Kirche» i det tyske samleverk *Ekklesia*, II (Gotha).

I sin akademiske undervisning, fra vårsemestret 1898 til høstsemestret 1938, behandlet Brandrud den alminnelige og den norske kirkehistorie i regelmessige kurser med vekslende utførlighet. Hans lærebok «Den kristne kirkes historie» forelå i 1915. Ved gjennomgåelsen av dogmehistorien la han første gang til grunn Gisle Johnsons forelesninger (utg. 1898), senere R. Seebergs «Grundriss», Fr. Loofs' «Leitfaden» og G. Auléns «Dogmhistoria». Symbolikken foreleste han sjeldnere over. I sitt seminar holdt han øvelser over viktige tekster, spesielt *Augustana*, dessuten bl. a. *Didache*, Ignatius' brev, Augustins *Confessiones*, Vincentius av Lerinums *Commonitorium*, Luthers reformatoriske skrifter, kilder

til norsk reformasjonshistorie, H. N. Hauges «Reiser og viktigste hendelser», de nye salmebøker (1927), frikirker og sekter.

Brandrud ble i 1918 dr. theol. *honoris causa* ved Lunds universitet.

Han fungerte som sitt fakultets decanus 1909^{II}–13 og 1923^{II}–25.

Det falt i Brandruds lodd å innføre den moderne teologis synspunkter og metode i universitetsundervisningen innenfor de disipliner han representerte. I kirkestriden stod han ved sine unge kollegers side som «en fast og karakterfull representant for et frisindet teologisk og kirkelig syn» (Lyder Bruns ord i N.B.L.). I kampskriftene «For frisindet kristendom» (1906) og «Aandens tjenere, ikke bokstavens» (1907) bidrog han med artikler: «Hvad var reformationen?» og «Bekjendelsesspørsmålet, særlig fra historisk synspunkt».

Hans fremstillingsform, muntlig og skriftlig, var nøktern og saklig, uten overflødige ord, hele hans vesen preget av trygg ro og soliditet. Da Ludvig Daae gratulerte sin unge venn med den raske karriere fra arkivassistent til professor, føyet han til: «Dog, De er jo vant til å gjøre de store sprang!» (Brandrud hadde en førstepremie for skihopp i Husebybakken, var med i det første Holmenkollrenn 1892 og dyrket sporten til han hadde passert de 80.) Men Daae hadde vanskelig for å forsone seg med at den lovende unge teolog på sin vegg hadde det rene norske flagg og portrett av – Bjørnstjerne Bjørnson!

Med Michelet, Brun og Brandrud hadde den «liberale» teologi flertall i Det teologiske fakultet. De tre dannet hva man spøkende kalte «De unges forbund». Gamle biskop J. C. Heuch talte om «det av Bjørnson rekonstruerte teologiske fakultet», – der satt Odland som «den eneste rettferdige i Ritschlianismens Sodoma». Bispens yngste sønn, Lauritz Thrap Heuch (cand. theol. 1900), kunne underrette ham om hvilke lærdomme nå ble innpodet de vordende prester. Heuch så den nye «rasjonalisme» i sterk fremmarsj innen kirken, anført av Th. Klaveness, Jens Gleditsch og andre prester – og kirkens folk tiet. Derfor følte Heuch seg kallet til å reise legfolket til kamp mot «den moderne vantro» i det flammende manifest «Mod Strømmen» (1902) og fortsettelsen «Svar» (1903). Og kirkestriden var i full gang. I Fakultetet kom representantene for den kritiske bibelforskning, Michelet og Lyder Brun, forrest i skuddlinjen.

Den 9. januar 1903 døde den mann som Heuch anså for de teologiske studenter opprinnelige forfører, Fredrik Petersen. Etter Heuchs overbevisning undergrov bibelkritikken selve det kristne trosgrunnlag. Petersen erklærte at «den historiske kritik og alt videnskabeligt arbejde har at gjøre sin gjerning i fred og ro uforstyrret af alle slags trospostulater og af de troendes gysen. Videnskab er videnskab og korrigerer sig selv.» (Skrift og theologi, 1898, s. 43.) Men Petersen var så høyaktet som religiøs personlighet, hans betydning som

kristendommens talsmann overfor de kristendomsfiendtlige åndsstrømninger så innlysende og hans posisjon i studenterverdenen så sterk at også Heuch holdt hans navn utenfor i sine stridsskrifter, selv hvor utformningen tydelig var myntet på ham. Ut fra sin positive kristne innstilling bestrebt Petersen seg for å kle læren i friere tankeformer, uten forsøk på å bygge noe system. I det akademiske år 1901–02 foredrog han for siste gang den kristelige etikk og den gammellutherske dogmatikk og holdt sine berømte, skjønne bibelforedrag om lørdagene i den gamle festsal, nå med Bergprekenen som tema. Høstsemestret 1902 viet han teologisk encyklopedi, kristelig apologi og det 19. århundres innflytelse på forsoningsdogmet, hvor han opponerte mot den Ritschl'ske skoles subjektivistiske teorier.

Ved besettelsen av embetet etter Fredrik Petersen brøt uværet løs for alvor.

Til professoratet i teologi med særlig forpliktelse til å foredra den systematiske teologis disipliner meldte seg som ansøkere: Christian August Bugge, som i 1895 hadde tatt den teologiske doktorgrad på sin avhandling: «Om Jesu Christi parabler. Et bidrag til løsning af parabeludlæggelsens hovedproblemer» (hans: «Die Hauptparabeln Jesu» kom i 1903), Christian Ihlen, Johannes Ording og cand. theol. Thorleif Homme. Etter forslag fra Det teologiske fakultet og Kollegiet ble det ved kgl. res. 2. mai 1903 bestemt å avholde konkurranse mellom de tre første, og som bedømmelseskomité ble oppnevnt professorene Michelet og Odland, Peder Madsen fra Københavns og Hj. Danell fra Uppsala universitet (senere biskop), og stiftsprost Gustav Jensen. – Imidlertid trakk Ihlen seg tilbake på grunn av sykdom.

Komiteén avgav sin innstilling 9. februar 1904. Den uttalte seg anerkjennende om Bugges bidrag til nytestamentlig eksegesi, men fant at hans beskjef-tigelse med dogmatiske studier ikke var tilstrekkelig til å gi ham den kompetanse det her gjaldt. Ording hadde fremlagt en avhandling om det sentrale emne: «Den religiøse erkjendelse, dens art og vished», som viste «et afgjort videnskabeligt anlæg, energi i tanken og evne til at opspore og forfølge problemerne», men «hans tænkning har et noget abstrakt præg, er mere religionsfilosofisk end dogmatisk». Og nå fortsetter uttalelsen: «Særlig finder dog komiteen, at han i den første af sine forelæsninger har givet udtryk for en opfattelse af kirkens sakramenter, daaben og nadveren, som maa gjøre det betænkeligt at ansætte ham i den eneste lærerpost i systematisk theologi, som findes ved universitetet. Paa samme tid, som det er af den største vigtighed at hævde den akademiske lærefrihed, der hverken kan eller bør bindes ved udvortes forskrifter i enkelt-heder, maa det tillige være klart, at den konfessionelle grundtype, hvortil uimodsigelig sakramentlæren hører, maa være tilstede i det teologiske fakultets undervisning, navnlig i troeslæren, og at det kun er paa denne forudsætning,

at lærefriheden kan udfolde sig til det aandelige livs fremme.» Komitéens flertall kan derfor ikke anbefale Ording til ansettelse «paa det udviklingstrin, hvorpaa han for øieblikket staar», men tilråder at det gis ham støtte til fortsatte studier. Michelet derimot anbefaler hans ansettelse, «efter sin opfatning af den theologiske lærefriheds grænser».

Innstillingen gikk nå til Det teologiske fakultet, hvor «de unges forbund» stod mot Odland. Uenigheten gjaldt om Ordings oppfatning falt innenfor eller utenfor «den konfessionelle grundtype». Michelet, Brun og Brandrud påpekte at det for tiden ikke var enighet innen den lutherske teologi om hvori det typiske i den lutherske sakramentlære i første rekke består; at Ording hadde støttet med et «forholdsvis utførligt skriftbevis» sin oppfattelse av «forskjellen mellem det magiske, som maa forkastes, og det mysteriøse, som maa fastholdes, i naademidlernes virken», og samtidig «hævdet den lutherske grundtanke om naademidlernes virkekraft og frelsens formidling gjennom naademidlerne alene», men «at den følgerigtige gjennomførelse af den lutherske bekjendelses sakramentbegreb og af den lutherske reformations religiøse grundsyn nødvendiggjør en kritisk holdning til visse forestillinger om daaben og nadveren». Men dermed kunne han etter de tres mening ikke sies å ha forlatt den lutherske bekjennelses grunntype. Dessuten: Den akademiske undervisning er undervisning av voksne og har til mål å oppdra de studerende til selvstendig overbevisningsdannelse og til respekt også overfor avvikende meninger. Odland fastholdt sitt komitévotum og henviste til vår kirkes bekjennelsesskrifter, Augustana og Luthers lille katekismus; når Ording eliminerer de spesifikt lutherske elementer – Kristi legemes og blods reale nærvær i nadveren og barnedåpens betydning som et virkelig gjennfødelsesmiddel – har han stilt seg utenfor «den lutherske konfessionelle grundtype». Skal den teologiske ungdom bli ført inn i en tankegang som strider mot den kirkes lære hvis tjenere de skal bli? I Kollegiet sluttet Michelet, Bredo Morgenstierne, E. Poulsson og Amund Helland seg til fakultetsflertallet og foreslog Ording utnevnt; Yngvar Nielsen, formannen, dissenterte og henholdt seg til bedømmelseskomitéens flertall og Odland.

Da Kollegiets innstilling ble kjent, strømmet protestskrivelser inn til Regjeringen fra landets biskoper med A. Chr. Bang i spissen, fra prester, misjonselskaper og særlig indremisjonsorganisasjoner landet over. Kirkedepartementets sjef var dengang sogneprest Hans Nilsen Hauge. I dets foredrag ble det pekt på prinsipielle uttalelser som var falt i anledning av Anathon Aalls ansøking om det kirkehistoriske professorat, «at ved besættelsen af teologiske lærerposter ogsaa andre hensyn er at tage end de rent videnskabelige». Det måtte «efter den af bedømmelseskomiteens flertal afgivne erklæring anse det overveiende betænkeligt i vort universitets eneste lærestol i troslære at ansætte en ansøger,

om hvis overensstemmelse med vor kirkes bekjendelse paa vigtige punkter der er fremført saa vægtige tvil». Ved kronprinsregentens resolusjon av 1. mars 1904 ble det bestemt at embetet for tiden ikke skulle besettes. I regjeringen stod 7 mot 3: Statsminister Sigurd Ibsen og statsrådene Chr. Michelsen og J. Schøning hadde villet ha Ording utnevnt. I Stortinget fremmet den radikale prest dr. Alfred Eriksen en skarp interpellasjon angående avgjørelsen.

Nå gjaldt det å komme til en midlertidig ordning av undervisningen i systematisk teologi, og her meldte det seg nye vanskeligheter. Underhånden var statsråd Hauge og Odland blitt enige om at Odland selv fikk overta hele dogmatikk-undervisningen. I 1903 hadde Ihlen, før han ble syk, forelest dogmatikk, og om høsten hadde hjelpeprest i Vor Frelzers menighet Jens Gleditsch forelest over det kristelige gudsbegrep og om etikkens prinsipper. Men etter uttalelser av Gleditsch (bl. a. i en artikkel «Om pastor Ording» i Aftenposten 1904 27/2) fant Odland å måtte anta at hans konfesjonelle holdning ikke var prinsipielt forskjellig fra Ordings, dersom ikke Gleditsch avgav en uttrykkelig erklæring om det motsatte. Han dissenterte derfor da hans kolleger i fakultetet foreslog den ledige gasje delt mellom Gleditsch til honorar for forelesninger og Ording til støtte for vitenskapelig arbeid – Odland kunne jo dessuten bruke noen av sine timer til dogmatikk, slik som han hadde gjort våren 1903, etter Petersens død. I Kollegiet foreslog Yngvar Nielsen undervisningen delt mellom Odland (dogmatikk) og Ording (de øvrige deler av fagkretsen) – Ording var universitetsstipendiat siden mai 1903 – mens de andre ville beholde Gleditsch, supplert av Odland, slik det var foreslått. Det samlede kollegium fant det nødvendig å henlede departementets oppmerksomhet på sakens prinsipielle rekkevidde (skr. av 18. mars):

«Det fra universitetets standpunkt mest bemærkelsesverdige i denne sag er, at en i statskirken ordineret prest [Ording], der betragter sig selv som god lutheraner, ansees ubrugbar som theologisk professor paa grund af angivelige uoverensstemmelser med bekjendelsesskrifterne, uoverensstemmelser, som dog iethvertfald ikke er betydeligere, end at der blandt de kompetente autoriteter hersker meningsforskjel om, hvorvidt de overhovedet findes. Nu kræves det af en minoritet i det theologiske fakultet, at en anden i statskirken ordineret prest [Gleditsch], hvem undervisningen i systematisk theologi for de studerende for tiden er betroet, skal afgive bestemt erklæring om sin overensstemmelse med dette eller hint punkt i bekjendelsesskrifterne, forinden det skal tillades ham at fortsætte denne undervisning. Det saaledes foreliggende synes at lægge det spørgsmaal nær, hvad der paa denne maade for den theologiske videnskab ved vort universitet overhovedet bliver tilbage af ret til fri videnskabelig forskning. Skal af hensyn til presteuddannelsen de konfessionelle baand strammes

saa stærkt som her er skeet, synes det theologiske fakultets stilling som led i universitetets videnskabelige og undervisningsvirksomhed i længden at maatte blive uholdbar.»

Kirkedepartementet fulgte også denne gang forslaget fra Kollegiets formann, Yngvar Nielsen: undervisningen deles mellom Ording og Odland, og det gis bevilgning til vikar for Odland i de timer som da fragår fra hans nytestamentlige forelesninger. Sigurd Ibsen og Michelsen ville at forslaget fra Det teologiske fakultets flertall skulle følges, men den kgl. proposisjon av 16. april ble som av Kirkedepartementet foreslått. Også i Stortingets budsjettkomité stod et flertall mot et mindretall. Flertallet innstillet på at «Stortinget samtykker i, at den ledige gage for et professorat i teologi ved universitetet indtil videre anvendes til afholdelse af forelæsninger i systematisk teologi og, om det fornødiges, tillige i nytestamentlig exegese samt, forsaavidt den ikke helt tiltrænges i dette øiemed, til stipendium til videre teologisk studium»; det forutsattes da at Odland skulle foredra dogmatikken, Ording etikken. Mindretallet (L. G. Aas, S. Arc-tander, Bernhard Hanssen og I. Tveiten) kunne bare tiltre innstillingen dersom den var å forstå slik at «der bliver at forelæse systematisk teologi, derunder dogmatik, under henhold til fakultetets nærmere bestemmelse saavel af stipendiat Ording som af professor Odland». Stortinget behandlet proposisjonen i møter 16. og 18. mai. Etterat statsråd Hauge hadde gjort kabinettsspørsmål på saken, ble flertallets innstilling vedtatt med 71 mot 45 stemmer.

Ording hadde allerede i en meddelelse i Morgenbladet 20. april erklært at han ikke kunne godta en ordning som nektet ham å undervise i dogmatikk: «En saadan ordning kan i hele denne sags sammenhæng alene betyde, at det standpunkt, den retning, som jeg i dogmatisk henseende repræsenterer, officielt stemples som ikke berettiget i vor kirke og teologi. Men overbevist som jeg er om denne theologiske retnings ret og nødvendighed og opgave i den kirke- og aandstid, hvori vi lever, kan jeg alene stille mig til fri og personlig tjeneste for en ordning, hvorved det kommer til positivt og utvetydig udtryk, at denne videnskabelige retning har ret til at være og virke i den akademiske undervisning i den systematiske teologi (dogmatik og etik). Jeg siger ikke, at den bør erkjendes at være eneberettiget, men vel at være *berettiget* til at gjøre sig gjældende *ved siden af* den gamle retning.» Han minnet om at når bedømmelseskomitéen ikke hadde tilrådet hans ansettelse, syntes en vesentlig grunn å være at vi hos oss bare hadde én lærestol i faget; hadde vi hatt to, ville etter dens mening en vesentlig hindring for hans ansettelse ha vært borte. Da Ording nå gjennom Kollegium og Fakultet fikk seg forelagt oppfordringen om å forelese etikk, svarte han nei – et svar som fakultetets flertall fant «ikke alene forstaaeligt, men fuldt berettiget». Det gjentok 1. juni sitt tidligere forslag: Gle-

ditsch og noen timer av Odland, mens Odland nå foreslog at han selv skulle lese dogmatikk og den ortodokse sogneprest til Petri menighet i Christiania J. F. Tandberg (senere biskop) overta etikken. Kollegiet fremmet Fakultetets forslag.

Nå forespurte statsråd Hauge underhånden Gleditsch om han kunne være villig til å foredra etikken i høstsemestret. Gleditsch viste til Fakultetets forslag, og hvis statsråden mente noe annet, så han seg nødt til å be om nærmere opplysning, «idet jeg har forstaaet fakultetet saaledes som om man ønskede at kunne disponere over min ringe fritid og evne til undervisning baade i dogmatik og etik og, siden jeg netop har gjennomgaaet etiken, i næste semester dogmatik». Hans villighet gjaldt bare for en slik ordning. Selvsagt ville ikke Odland overlate dogmatikken til Gleditsch, og dermed falt denne plan bort. I sommermånedene forhandlet Hauge direkte med Ording og Tandberg og med Odland, og 25. juli kunne départementet forelegge Kollegiet et nytt forslag: det pålegges Ording å foredra etikk, mens undervisningen i dogmatikk fordeles mellom ham og Tandberg etter fakultetets nærmere bestemmelse; til denne ordning hadde begge disse to erklært seg villige. Fakultetet fikk seg tilstillet forslaget sist i august og gav sitt svar den 30. Av hensyn til undervisningen i semestret som nå skulle begynne, gikk flertallet med på planen som midlertidig, skjønt man beklaget Odlands holdning som utelukket Gleditsch; Tandberg var «en i den akademiske undervisning uprøvet mand», og hans vitenskapelige kvalifikasjoner var «fakultetet ganske ubekjendte». Denne gang benyttet flertallet anledningen til å gå inn på sakens prinsipielle spørsmål, med tilslutning til Kollegiets enstemmige uttalelse av 18. mars. Innlegget ender: «Idet der saaledes er enighed om at hævde den akademiske lærefrihed overfor en bogstavbunden forpligtelse paa bekjendelsesskrifterne og samtidig at opretholde vor kirkes konfessionelle grundtype, gjælder uenigheden i virkeligheden her om, hvad der med aandelig ret hører ind under denne grundtype. Ethvert forsøg paa at tilsløre denne kjendsgjerning og uden videre at forudsætte som givet, at der strides om, hvorvidt bekjendelsen skal gjælde eller sættes ud af kraft, maa bestemt afvises.» Odland holdt på sitt: han kunne ikke godta det fremlagte forslag og opplyser om at han den 23. juni hadde uttalt i en skrivelse til départementet: «En overdragelse fra kirkestyrelsens side af undervisningen i troslære, helt eller delvis, til en theolog med pastor Ordings fra den luthersk-konfessionelle grundtype afvigende holdning vilde i mine øine være det samme som en faktisk ophævelse af vort theologiske fakultets lovbestemte evangelisk-lutherske karakter, som vilde gjøre det umuligt for mig at blive staaende som medlem af fakultetet. For behandlingen af denne disciplin er nemlig forholdet til kirkens tro og bekjendelse af ligefrem vital betydning.» Kollegiets oversendelsesskrivelse til Kirkedepartementet 1. september lød:

«Kollegiet finder med fakultetet efter omstændighederne at kunne anbefale den af departementet i dets skrivelse af 25de juli d. a. foreslaaede ordning, idet man i saa henseende lægger vægten paa, at der herved opnaaes, hvad der for kollegiet ved den hele sags behandling har staaet som det væsentlige, at ingen theologisk retning, som af den dertil kompetente autoritet i vort land, det theologiske fakultet, er erklæret for at stemme med kirkens bekjendelse, nægtes ligeberettigelse med andre saadanne retninger ved universitetets undervisning.

Man skal tilføie, at det vil være i høieste grad ønskeligt, at den saaledes saavel af det kgl. departement som af universitetets myndigheder akcepterede ordning nu ogsaa kunde gennemføres og ikke maatte strande paa en enkelt universitetslærers, professor Odlands, i hans minoritetsvotum udtalte uvillighed til at fortsætte sin gjerning, fordi undervisningen i et andet fag end hans eget ikke ordnes helt ud efter hans anskuelser.

Hvor beklageligt man end derfor vilde anse det, om professor Odland skulde fastholde sin udtalte hensigt betingelsesvis at ville fratræde sin stilling ved universitetet, anser kollegiet det nødvendigt, at denne sag nu endelig finder sin løsning uden hensyn til en saadan eventualitet. Skulde den sidst foreslaaede ordning under disse omstændigheder ikke lade sig gennemføre – hvad man vel ingenlunde kan anse som givet – vilde man jo paa grundlag af de af fakultet og kollegium tidligere i denne sag afgivne udtalelser have andre ordninger at falde tilbage paa.»

Kollegiets anelse holdt stikk: dagen etter meldte Tandberg fra at han nå, da Odland hadde stillet «kabinettsspørsmål», måtte ta tilbake sitt løfte om å gi undervisning. Departementet rettet da en anmodning til Gustav Jensen om å tre inn, men stiftsprosten avslog. Og da alle forsøk på å finne en noe varigere ordning hadde vist seg forgjeves, falt det 17. september kgl. resolusjon for at embetet skulle kunngjøres ledig på ny, med adgang for vitenskapsmenn også utenfor Norge til å melde seg som ansøkere. Under ledigheten skulle Gleditsch forelese og Ording få bidrag til støtte for fortsatte studier. I høstsemestret 1904 og vårsemestret 1905 holdt altså Gleditsch dogmatiske øvelser med studentene. Han var en skarpskodd filosof og «frisinnnet» systematiker, uten å gå til et så ekstremt standpunkt som Ording. Denne foreleste som stipendiat over «innledning til dogmatikken».

Til embetet meldte seg denne gang 8 ansøkere, fem norske: Ording, Chr. Ihlen, skoledirektør Karl Aas, cand. theol. Olaf Moe, cand. theol. Thorleif Homme, to svenske: pastor ved Karlsborg garnisonsmenighet N. J. Göransson og dosent dr. Oscar Bensow, Uppsala, og en dansk: cand. theol. Alfred Th.

Jørgensen, København. Nå skjedde det høyst uvanlige at departementet ved oversendelsen av ansøkingene til Universitetet gav anvisning på hva som videre burde skje: om det skulle åpnes konkurranse, formente man at Th. Hommes og Ordings stilling var avgjort ved de kgl. resolusjoner 2/5 1903 og 1/3 1904, og man ville finne det «rigtigst og heldigst» at en eventuell bedømmelseskomité kom til å bestå av utlendinger tiltrådt av en norsk biskop! Og Universitetet ble oppfordret til å oppnevne det dobbelte antall av dertil skikkede menn – meningen måtte være at departementet så kunne utskyte dem hvis mening man satte mindre pris på å høre. Universitetets myndigheter reagerte raskt og skarpt. Kollegiet fant «en afgjørelse af denne sag under de betingelser, som af departementet antydet, uforenelig med universitetets interesser og rettigheder».

«Den af departementet foreslaaede fremgangsmaade for nedsættelsen af en eventuel bedømmelseskomite og de mod al sædvane paa forhaand givne anvisninger for en saadan komites sammensætning, øiensynlig sigtende til mest mulig at berøve universitetet selv indflydelse paa besættelsen af en af dets lærerposter, lader i forbindelse med meget andet, som i denne sag er passeret, kollegiet frygte, at hensyn, som i og for sig er af vægt, her vil søges gjort gjældende paa en maade, der ikke stemmer med universitetets karakter som sæde for videnskabelig undervisning og forskning.

Under disse forhold maa kollegiet, forinden det afgiver sin i universitetsfundatsen foreskrevne betænkning, tillade sig at henstille til det kgl. departement at frafalde de i den ovennævnte skrivelse givne anvisninger. Saafremt dette ikke kan ske, vil kollegiet se sig nødt til at foreslaa professoratet i systematisk theologi ophævet som embede ved universitetet og faget overført til det praktisk-theologiske seminar, skjønt dette af mange grunde vil være en uheldig ordning.»

Med skrivelsen fulgte en temperamentsfull P. M. fra Det matematisk-naturvitenskapelige fakultets dekan Amund Helland. Utviklingen tenderer nå ikke mot en rent vitenskapelig konkurranse, men en konkurranse i tro. «Den retning, hvorpaa regjeringen har slaaet ind, medfører i sin konsekventse, at kirken skal holdes ren og befries for alle dem, som deler Melanchtons opfatning af nadveren; thi den strid, som paagaar, stod allerede for 300 aar siden.

Dette vil paa den ene side medføre, at den videnskabelige forskning ikke blir fri, og paa den anden side maa en hel del af landets dygtigste prester afsettes eller, om det ikke kan ske, mistænkeliggjøres, og endelig er det at frygte at der i kirken vil avles en betænkelig fristelse til hykleri, naar alle geistlige embeder kun skal betros dem, der tilhører den af administrationen understøttede retning.»

Statsråd Hauge var nå på retrett hva det formelle angikk: departementet hadde hverken oppstillet eller antydte betingelser; selvfølgelig mente man at «der skal gives universitetet adgang til at fremkomme med sin betænkning paa en saadan maade, at den særlige kyndighed, hvormed det sidder inde, kan øve sin fulde indflydelse ved den endelige besættelse». Men avgjørelsen «tilkommer kongen, som er saavel kirkens som universitetets øverste styrer og hvis opgave ved besættelsen af en lærerpost i teologi det er at varetage saavel de videnskabelige interesser som de kirkelige hensyn».

Bedømmelseskomitéen kom denne gang til å bestå av 6 sakkyndige fra nabolandene: to danske: sogneprest F. C. Krarup, Sorø, og professor C. H. Scharling, København; en finne: professor G. G. Rosenqvist, Helsingfors; og tre svenske: domprost, professor J. E. Berggren, Uppsala, domprost, professor Pehr Eklund og professor Magnus Pfannenstill, begge i Lund; Nathan Söderblom, dengang professor i Uppsala, bad seg fritatt. Dermed var alle som på denne tid foreleste dogmatikk og kristelig etikk ved de nordiske universiteter, rådspurt angående besettelsen av dette professorat. (Odland hadde også denne gang dissentert: han ønsket, foruten Berggren og Scharling, professorene Hj. Danell og Peder Madsen som hadde vært med ved forrige anledning, og dessuten biskop F. A. Johansson, Hernösand).

Gleditsch fortsatte å undervise i dogmatikk i høstsemestret 1905 og foreleste over åpenbaringslæren, kristologien og forsoningslæren. I november forelå uttalelsene fra de sakkyndige og 15. desember innstillingen fra fakultetet. Det kunne ikke være noen tvil om at Ordning vitenskapelig stod sterkest: 3 av de sakkyndige satte ham avgjort som nr. 1 og regnet også hans konfesjonelle standpunkt for fullt berettiget, to andre stilte ham også i første rekke sammen med Ihlen og Bensow. Scharling var alene om å plasere ham på 6. plass. Fakultetets flertall innstilte følgelig Ordning. Odland fant Ordning, Ihlen og Bensow fullt kompetente vitenskapelig sett, idet han dog gav Ihlen forrang og innstilte ham. Avgjørende for hans standpunkt var Ordnings avvikelse fra den kirkelige sakramentoppfatning og nå også fra «læren om Kristi person som den underfulde enhed af menneskelig og guddommelig natur», et ledd i hele den kristne kirkes felles trosbekjennelse.

Kollegiet ekspederte saken til Kirkedepartementet 21. desember, med tilslutning til fakultetsflertallets votum. Sogneprest Christoffer Knudsen, som var kirkestatsråd i «7de juni-regjeringen», hadde ferdig sin P. M. om saken til de andre regjeringsmedlemmer allerede to dager senere. Både når det gjaldt de utenlandske sakkyndige og fakultetets professorer regnet han med «ubevidst meningspaavirkning i retning af konfessionelt bestemt forkjærlighed». Vitenskapelig sett syntes Ordning og Ihlen å stå noenlunde likt; som forelesere led de

«af en betænkelig tørhed», men Knudsen regnet Ihlen for mere utviklingsdyktig i denne henseende, «ligesom hans personlige pondus» etter statsrådets oppfatning var «adskillig større. Han har som foredragsholder før kongevalget lagt for dagen, at han har evne til at tale for folkeforsamlinger paa en anerkjendt vindende maade.» Det avgjørende moment var allikevel Ordings avvikelser fra vår kirkes bekjennelse som den er bestemt i Grundloven. Som medlem av regjeringen kunne ikke Knudsen «bidrage mest mulig til» at denne bestemmelse «under kvalificerede forhold ikke alene ignoreres, men systematisk undergraves derved, at vordende prester søges ledede frem til en forstaaelse, der befinner sig i en sterk strid med den lovlig bestaaende kirkes bekjendelse». Tillit fra «de kirkelig mest interesserede kredse» er for en kirkeminister under våre forhold uunnværlig – om Knudsen innstillet Ording, ville han tape den. Og dog ville han strekke seg langt dersom «dr. Ording var en personlighet med evne til at tænde og kaste aandens gnister ind i de unge theologers sind» og tenkes å ville «give sine særmener en tilbagetrængt plads for det, som er det store og det største». Men «dr. Ording er i væsentlig grad hans særmener. Paa dem har han under uheldig kampfyldte smaaforholde vundet en vis position, som der ellers aldrig vilde blevet tale om for ham.»

Det drog ut før regjeringen traff sin avgjørelse, og i mellomtiden henvendte den nye kollegieformann, professor Wille, seg til Berggren, Rosenqvist og Scharling med spørsmålet: «Er de i dr. Ordings teologiske skrifter fremsatte anskuelser, særlig i sakramentlæren, af en saadan art i confessionel henseende, at en person i Sverige (Finland, Danmark), som fremsatte saadanne, derved vilde blive umulig til professor i systematisk theologi ved Upsala (Helsingfors, København) universitet, om han forøvrigt i videnskabelig henseende var fuldt ud kompetent». Svaret var absolutt nei fra de to første; Scharling svarte: «For øieblikket vilde dr. Ording neppe blive ansat som theologisk professor i dogmatik ved det herværende universitet, men muligens vilde sagen stille sig anderledes om nogle aar. Her ligger sagens store og vel næsten uløselige vanskelighed.»

Det avgjørende statsrådsmøte fant sted 27. januar 1906. Statsminister Michelsen og statsrådene Løvland, Arctander, Olsson, Bothner og Lehmkuhl ville følge innstillingen fra flertallet blant de sakkyndige og fakultetet og hele kollegiet: at Ording utnevnes. Imidlertid hadde Michelsen med tilslutning fra de nevnte kolleger foreslått kirkestatsråden et kompromiss «for ikke i utrængsmaal at se foranlediget en bitter og ufrugtbar dogmestrid mellem de forskjellige retninger inden den norske kirke paa et tidspunkt, da saa mange andre store opgaver krævede nationens opmærksomhed og samlede interesse»: *samtidig* med at dr. Ording ble utnevnt, skulle man inngå til Stortinget med proposisjon

om opprettelsen av et professorat også for Ihlen, slik at begge disse representanter for de noe avvikende oppfatninger av de omtalte dogmatiske spørsmål ble stillet fullkommen like, og begge fikk samme adgang til å lese over de dogmatiske emner innen fakultetet og etter dettes nærmere bestemmelse. Anken mot å utnevne Ordning hadde jo i første omgang vært at det her gjaldt Universitetets eneste lærestol i systematisk teologi. Kirkestatsråden hadde dog ikke kunnet akseptere dette forslag om like rett og like stilling for begge, men bare godta forslaget om to professorater hvis Ihlen uttrykkelig fikk den primære stilling med hensyn til undervisningen i dogmatikk. Dermed ville etter statsministerens mening Ordings dogmatiske standpunkt offisielt bli stemplet som værende av annen og ringere rang, noe som absolutt ville stride mot de prinsipielle hensyn kompromissforslaget var ment å imøtekomme. På flertallets vegne fant derfor statsministeren å måtte tilråde Kongen å utnevne Ordning. Men flertallet ville fremdeles være villig til også å yde sin medvirkning til opprettelse av et professorat for Ihlen, «hvis dette skulde vise sig ønskeligt af hensyn til universitetets og kirkens interesser». Knudsen fikk tilslutning av sin kollega i Landbruksdepartementet Aa. H. Vinje og dessuten av Hagerup Bull, som dog helst ville ha anbefalt kompromissforslaget. Etter dette fulgte Kongen regjeringens flertall. Samme dag forelå Ordings utnevning til professor og innvilgelsen av Christoffer Knudsens ansøknin om avskjed som statsråd. Professor Odland søkte straks avskjed fra sitt embete og tjenestefrihet i mellomtiden; 13. februar ble han tilstått avskjed i nåde fra 1. april.

Slik endte den årelange «professorstrid»,¹⁾ som i sine varige følger ble den mest skjebnesvangre begivenhet i vårt århundres norske kirkehistorie. Høsten 1908 begynte Menighetsfakultetet sin virksomhet med Odland som leder. Striden grep dypt inn i kirke- og kulturliv, avfødte brosjyrer og utallige tidsskrift- og presseinnlegg, lidenskapelige debatter i Stortinget og på møter rundt om i landet. Denne side av borgerkrigen innen den norske kirke er det ikke her stedet til å skildre. Bortsett fra fellesfronten under okkupasjonsårene har den vart – med skiftende intensitet – inntil denne dag.

JOHANNES ORDING (19. januar 1869–25. januar 1929), cand. theol. fra 1893 med praktikum fra 1894, manuduserte i filosofi og teologi og var lærer ved høyere skoler i Christiania, 1894–1900 personellkapellan hos sognepresten i Johannes menighet, 1895–1905 notarius ved Det teologiske fakultet og, som før nevnt, universitetsstipendiat fra 1903. Midt under kampen tok han i juni

¹⁾ «Professorsaken»s aktstykker er trykt i Norsk teologisk tidsskrift, VII (1906), de 6 sakkyndiges erklæringer, 1905, s.st. VI (1905). En bred skildring av hele saken i John Nome: Brytningstid (1958), s. 75–151.

Professor dr. Johannes Ording.

1904 den teologiske doktorgrad på den omfangsrige avhandling om den systematiske teologis grunnproblem: «Den religiøse erkjendelse, dens art og vished». 23. april 1906 holdt han sin tiltredelsesforelesning om «Gammel og ny kristendomsopfatning», hvor han gav en klar karakteristikk av det teologiske standpunkt han representerte: med den moderne historiske metode «bortfalder muligheden af at bevise kristendommens sandhed ved overnaturlige kriterier og garantier, under-kausalteten, den ufeilbarlige kirke eller den ufeilbarlige bibel. Og tillige bortfalder muligheden af den absolute, udvortes adskillelse mellem sande og falske religioner.» Han betonet sterkt slektskapet med reformasjonen: da vendte man «tilbage til den oprindelige kristendom, den historiske aabenbaring, evangeliet om Kristus. Veien hertil gik gjennom den grammatisk-historiske skriftforskning.» Og troen «blev nu ikke l nger autoritetstro eller historisk tro, det at holde historiske kjendsgj rninger eller kirkelige dogmer for sande, men den blev en hjertets enfoldige tillid til den i Kristus aabenbarede, guddommelige frelservilje. Derfor er denne kristendom ogsaa af empirisk, realistisk art.» «Kristendommen forbinder sig altid n ie med den tids kultur, hvori den lever. Baade i sin videnskabelige og sin praktiske udformning tager den præg af kulturen. Derfor skifter ogsaa kristendommen skikkelse; forskjellige

kristendomsopfatninger afløser hinanden som følge af de store kulturskifter i historien.» Kristendommen skal «tage kulturen i sin tjeneste for at danne sig de historiske tankeformer og livsformer, hvori dens evige indhold kan blive tilgjengeligt for de vekslede tider». Under striden 1904–05 hadde han utgitt en rekke av sine forelesninger og foredrag: «Jesu døds frelsesværd i de Johannæiske skrifter. Naademidlernes virkning» med «Efterskrift», «Den kirkelige bekjendelse, dens karakter og dens betydning for den kristelige troslære», «Dogmatikens opgave og betydning», «Om forskjellen mellem den lutherske og den reformerte kristendom» (1–2). Han var selv kantianer, vel orientert i tysk filosofi, særlig i erkjennelsesteoretiske spørsmål, ei et begavelse for inn-trengende, selvstendig filosofisk tenkning – et følsomt religiøst gemytt med vilje til uavkortet forkynnelse av hva som etter hans forskning var sannhet. I teologien sluttet han seg nok til Albrecht Ritschl, men avvek fra mesteren på viktige punkter. Han betonet den religiøse kunnskaps uløselige sammenheng med det personlige religiøse liv, hvor mysteriet i trosforholdet kommer til sin rett. Dessuten fremhevet han verdidommenes betydning for viljen til å tro på de kristne sannheters realitet, enheten mellom moral og religion. «Kristendommens sandhed kan alene grundet paa dens eget indhold. Den erkjendes, idet vi tilegner os kristendommens grundtanker som den herskende magt, der bringer orden og sammenhang i vort liv.» I utskillingen av dens historisk bundne elementer gikk Ording stadig mere radikalt til verks, langt ut over hva hans norske liberale kolleger fant forsvarlig – avviste både Kristi overnaturlige fødsel og hans legemlige oppstandelse, som han ikke kunne tillegge religiøs verdi. Sitt kristendomssyn fremla han 1915 i bredt utført form i sin lærebok i systematisk teologi: «Den kristelige tro», to bind, prinsippplæren og dogmatikken. Senere kom «Teologien, en encyklopædisk fremstilling» (1920) og en kort fremstilling av «Kristelig etik» (1927). Her hjemme ble han stående som fakultetets mest ytterliggående representant for den «liberale» teologi i dens eldre fase.

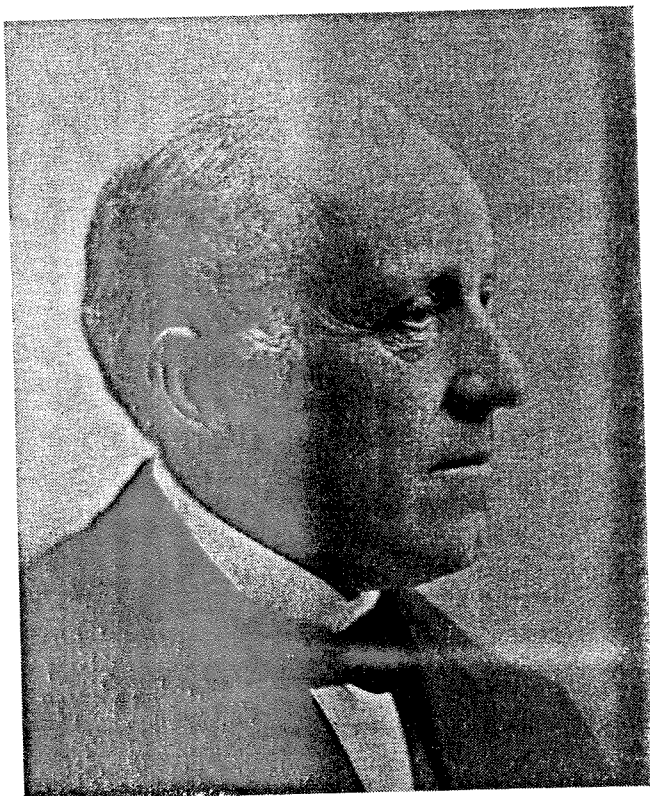
Før hans egne lærebøker forelå, la han ritschlianeren Max Reischle's «Christliche Glaubenslehre in Leitsätzen» til grunn for sin akademiske undervisning. Den gammellutherske dogmatikk gjennomgikk han i historisk belysning etter O. Kirn: «Grundriss der evangelischen Dogmatik», og behandlet i seminar og forelesninger Schleiermachers «Der christliche Glaube» og grunntankene i Ernst Troeltsch's teologi.

Ording fungerte som dekan 1914–16. Hans helbred var tidlig svekket ved overanstrengelse; han måtte ha tjenestefrihet i det akademiske år 1921/22, leste en tid med redusert timetall; men fra vårsemestret 1924 var han helt permittert og søkte avskjed fra 1. juli 1926.

Straks etterat Odlands avskjedsansøking forelå, tok den nye kirkestatsråd, Otto Jensen, initiativet til å få knyttet Chr. Ihlen til Universitetet. Det professorat som nå ble ledig, var bevegelig. Fakultetet uttalte på forespørsel at tallet på lærerkrefter umulig kunne reduseres. Spesielt var undervisningsbyrden for professoren i kirkehistorie urimelig stor etterat Bangs professorat var bortfalt. Dersom Odlands embete ble overført til systematisk teologi, måtte den nytestamentlige disiplin styrkes ved at det ble opprettet et dosentur; et slikt var for øvrig allerede foreslått i 1901. Kgl. prop. om disse to stillinger kom 7. april 1906, og Stortingets budsjettkomité innstilte på bevilgning og uttalte: «Kan derved opnaaes, at større ro og tryghed i sindene vender tilbage, samtidig som det teologiske fakultet skaffes en paakrævet styrkelse som videnskabs- og læreanstalt, saa vil det offer, som her kræves af staten, være vel anvendt.» I Stortinget var Alfred Eriksen den eneste som opponerte – han ville i stedet ha en lærestol i sammenlignende religionshistorie –; men saken gikk igjennom mot hans og Egede-Nissens stemmer. Den 23. juni 1906 ble Ihlen utnevnt til professor i teologi med særlig forpliktelse til å foredra den systematiske teologis disipliner, herunder også dogmehistorie og symbolikk – i de to sistnevnte fag kunne han altså avlaste kirkehistorikeren. Samtidig ble gasje bevilget til et dosentur i de nytestamentlige fag.

CHRISTIAN IHLEN (23. desember 1868–19. juni 1958), cand. theol. fra 1892, ble universitetsstipendiat i teologi 1895 og vant året etter Kronprinsens gullmedalje for en avhandling om den paulinske fremstilling av forsoningen. Han oppholdt seg et års tid ved tyske universiteter, studerte under Wilhelm Hermann i Marburg og Martin Kähler i Halle. I sine stipendiatår foreleste han over Schleiermachers hancbrytende betydning, over Ritschl's teologi og om protestantisme og katolisisme i lyset av det siste århundres teologiske forhandlinger. Som nevnt tvang et nervesammenbrudd ham til å trekke tilbake sin ansøking om professoratet i 1903, men ved neste konkurranse hadde han ferdig en større avhandling: «Hovedpunkter angaaende de protestantiske principers stilling i det moderne aandsliv. Et historisk-systematisk grundrids», som han forsvarte for den teologiske doktorgrad kort før sin utnevnelse til professor, juni 1906. Den 6. september holdt han sin tiltredelsesforelesning: «Et apologetisk principspørsmål i nutiden.»

Ihlen karakteriserte sitt teologiske standpunkt som «ny-konservativt»; i slutningsdelen av doktoravhandlingen tok han bestemt avstand fra den Ritschl'ske skoles vurderingsprinsipp og hevdet erfaringsprinsippet som den eneste holdbare grunnvoll for den religiøse troskunnskap, i samsvar med linjene fra Schleiermacher og fra Gisle Johnson. Av hans vitenskapelige hovedverk: «Systematisk

Professor dr. Christian Ihlen.

teologi i omriss» utkom 1. del, prinsipplæren, i 1927, annen del, dogmatikken, først i hans otium, 1946. Han tar sitt utgangspunkt i religionsfilosofien i overensstemmelse med Schleiermacher, ikke i den «naturlige religion», som ortodoksiens lutherske system begynte med. Ihlen var vel hjemme i den teologiske vitenskaps historie og i samtidens teologiske forskning. Som «meglerteolog» bestrebt han seg på å søke de verdifulle momenter i det de forskjellige skoler brakte frem, stadig med siktepunktet rettet på det praktiske kirkeliv. Hans innstilling var «modern-positiv», med betydelige og dyptgående modifikasjoner av den luthersk-kirkelige læredannelse. Soteriologien stod i sentrum av hans forskningsinteresser, og et av hans siste arbeider gjelder grunnsyn og hovedproblemer ved «Læren om rettferdiggjørelsen av troen» (Norsk teologisk tidskrift 1945). Blant hans populærvitenskapelige skrifter kan nevnes: «Kristus-troen som visshet og som problem» og «Den lutherske kirkes blivende egenart», begge fra 1925.

Ihlen foreleste avvekslende over prinsipplære, dogmatikk og etikk, gjennomgikk alternerende med Brandrud dogmehistorien og den gammelortodokse dogmatikk og gav innføring i bekjennelsesskriftene. Han tok også opp apologetiske emner («Jesus Kristus, troen og kritikken», «Kampen om den kristelige

verdensanskuelse», «Haeckelianisme og kristendom»). En forelesningsrekke 1914/15 og 1919 om «spiritisme, teosofi og sjelhelsetelære» resulterte i skriftet «Teosofi og kristendom» (1920). Et par ganger tolket han Hebreerbrevet.

Da Ording tok avskjed, gikk Ihlen over i det ordinære professorat i systematisk teologi som fakultetets eneste faste lærer i disiplinen. Han var dekan fra høstsemestret 1933 til 1937. Fra 1. januar 1939 trådte han tilbake etter nådd aldersgrense, men foreleste prinsipplæren enda et semester.

I det nyopprettede dosentur ble OLAF EDVARD MOE (født 6. september 1876) konstituert for 5 år, fra 1. juli 1906, med særlig forpliktelse til å foredra nytestamentlig eksegeese. Moe var cand. theol. fra 1900 og hadde i 1903 fått Kronprinsens gullmedalje for en avhandling om «Jesu vidnesbyrd om sig selv som Guds søn». Han hadde vært assistent ved Universitetsbiblioteket fra 1899 til han i 1905 ble hjelpeprest hos sin far Oscar Moe og fra nyttår 1906 universitetsstipendiat i teologi. 1901–03, sommeren 1907 og vårhalvåret 1910 studerte han ved tyske universiteter. De sterkeste inntrykk mottok han fra Martin Kähler i Halle og Reinhold Seeberg i Berlin. Da 5-årsperioden utløp, måtte stillingen etter bestemmelsen på ny oppslås ledig, og det ble anordnet prøveforelesninger av Moe og hans medansøker Nils Messel høsten 1911. Begge fikk kompetanseerklæring; når Moe seiret, var hovedgrunnen at hans studier gjaldt det fag stillingen representerte, mens Messels spesialitet var det gammeltestamentlig-senjødiske område; Michelet og Ording stemte for Messel som «den kraftigste og selvstendigste videnskabelige begavelse». Moe tiltrådte på ny fra 1. januar 1912. Da Odland i 1916 forlot sin lærerstilling ved Menighetsfakultetet, gav Moe etter for inntrengende henstillinger om å bli hans etterfølger og fratrådte dosenturet fra 1. juli s. å.

Moe tok den teologiske doktorgrad høsten 1912 på avhandlingen: «Paulus und die evangelische Geschichte. Zugleich ein Beitrag zur Vorgeschichte der Evangelien». Både hans forskning og undervisning hadde sitt tyngdepunkt i den nytestamentlige brevsamling og da spesielt den paulinske. En av hans første avhandlinger undersøkte «De trinitatiske formler og forbindelser i de apostoliske breve» (1902), og hans hovedverk fra senere år danner de tre skrifter: «Apostelen Paulus, hans liv og gjerning» (1923), «Apostelen Paulus' forkyndelse og lære» (1927; disse to bind også utgitt på engelsk i U.S.A.) og «Apostelen Paulus' brev til romerne, innledet og fortolket» (1932). I sin dosenttid foreleste han, foruten over innledningsspørsmål og Acta, om paulinsk teologi og fortolket 1 Kor., Gal., Efes. og pastoralbrevene, dessuten 1 Pet. og Jak. Om hans doktorarbeid uttalte bedømmelseskomitéen at det hadde lyktes Moe å «styrke beviset for at Paulus i høiere grad end hans forfatterskap ved første

øiekast lar ane, har bygget paa og utnyttet evangelisk overlevering», men anket over at Moe oftere syntes «behersket av en viss traditions-apologetisk tilbøielighet». Det «bibeltroende» og «bekjennelsestro» grunnsyn betyr mere for ham enn de historiske problemer som knytter seg til den nytestamentlige overlevering. Kunnskapsrik og belest, sindig og irenisk av natur har han fortsatt sitt forfatterskap, med harmoniserende tendens, like opp i sin høye alderdom – hans populærvitenskapelige kommentar til Åpenb.: «Bibelens siste bok» kom i 1960.

Til dosenturet etter Moe meldte det seg 4 ansøkere: Anton Fridrichsen, sogneprest til Stavern D. A. Frøvig (senere professor ved Menighetsfakultetet),¹⁾ fhv. sogneprest Thorleif Homme og N. Messel. Den sakkyndige bedømmelse ydet Messel full honnør; han hadde i de senere år ytterligere styrket sin vitenskapelige kompetanse. Når Fridrichsen ble foretrukket, skyldtes det også denne gang at Messels forskning ikke samlet seg om dette dosenturs fagkrets.

ANTON JOHNSON FRIDRICHSEN (4. januar 1888–16. november 1953) tok teologisk embetseksamen og praktikum med prae ceteris 1911; han fremla ved eksamen en selvvalgt avhandling om «Apostelen Paulus' forkyndelse for hedninger». Med stipendium studerte han deretter urkristelig litteratur og klassisk filologi ved universitetene i Breslau og Göttingen, vikarierte som prest i forskjellige kall i Trondhjems og Kristiania stifter 1913–15 og ble universitetsstipendiat i teologi fra høstsemestret 1915, dosent fra 1. juli 1916. I 1927 meldte han seg som søker til et professorat i eksegetikk ved Uppsala universitet, bestyrte dette embete i vårsemestret 1928 og fikk sin utnevnelse 27. april. Den 15. september holdt han sin installasjonsforelesning: «Det nye testaments tanker om religiøs mottagelighet og uimottagelighet».

«Jeg valgte Uppsala,» skriver han i «Studentene fra 1904», «fordi jeg var klar over at under de kirkelige og teologiske forhold i Norge hadde jeg ingen mulighet for å gjøre nogen innsats av videre rekkevidde og varig betydning, mens der ved et svensk universitet ventet mig store og lokkende opgaver.» Han innforlivet seg helt i sitt nye miljø, akademisk og kirkelig, og skapte i sitt seminar et sentrum for nytestamentlig forskning med internasjonalt ry. – Under krigen ble han av Kirkedepartementet 27. april 1943 oppnevnt til formann i «Eksamenskommissjonen for nordmenns eksamener ved svenske universiteter og høyskoler», var flyktningestudentenes gode hjelper og deltok i de avsluttende prøver som ble holdt for enkelte kandidater i Uppsala.

¹⁾ Han hadde 1895 fått Kronprinsens gullmedalje for sin besvarelse av oppgaven: «En fremstilling af de nyere undersøgelser angaaende Mosebøgernes og Josva bogs kilder».

Parallelt med sine teologiske studier ervervet Fridrichsen seg tidlig omfattende belesthet i den profane klassiske oldtidslitteratur. Ved Universitetet var han gamle P. O. Schjøtts siste elev og i 9 semestre hans eneste tilhører, og han trådte i nært studiesamarbeid med våre klassiske professorer Eitrem og Rudberg. Hans grunnfestede lærdom i gresk ånds- og religionshistorie, særlig den hellenistiske, satte frukt i hans mangfoldige idérike eksegetiske detaljbidrag til nytestamentlige problemer, spredt i hjemlige og utenlandske fagtidsskrifter. Også i den gammeltestamentlig-senjødiske overlevering var han vel orientert. Hans første større arbeid, avhandlingen: «*Hagios – Qadoš, ein Beitrag zu den Voruntersuchungen zur christlichen Begriffsgeschichte*» (1915), belyser det gammelkristne hellighetsbegreps forhistorie. Fra utgangspunktet i den liberale, Harnack'ske skole nådde han med årene til hva han selv kalte et «realistisk» syn på urkristendommen. Denne skulle tegnes i sin historiske egenart, uten den ubevisste modernisering og tilpasning til det 19. og 20. århundres religiøse tenkemåte som den liberale skole hadde foretatt. En slik «realistisk eksegesen» skulle utløse Det nye testaments religiøse verdier for vår slekt. Allerede tidlig i sin teologiske utvikling hadde Fridrichsen spilt den s.k. religionshistoriske skoles tolkning av Det nye testamente ut imot den liberale teologi. Den religionshistoriske skole polemiserer mot dennes moderniseringer, understreket de trekk i de bibelske skrifter som avvek fra den moderne tenkemåte, og tolket disse i lys av religionshistoriske paralleller i antikk religion og magi. En annen faktor i hans utvikling var møtet med den «formhistoriske» skole i den nytestamentlige forskning i 1920-årene. Med sin varhet for alle nye impulser i sitt fag hadde Fridrichsen før noen annen i norsk teologi tilegnet seg den nye «formhistoriske» metode og anvendte den med virtuositet på Det nye testaments mirakelberetninger i boken: «*Le problème du miracle dans le christianisme primitif*», som brakte ham doktorgraden ved Strasbourg universitet 1925.

Sitt prinsipielle standpunkt formulerte han ved sin tiltredelsesforelesning i Uppsala:

«Det er et videnskapelig grunnkrav at Det nye testamente skal interpreteres ut fra sine centrale tanker, ut fra sig selv. Dogmatiske synspunkter og problemstillinger må holdes utenfor, og ofte er det så, at det som er systematikerens fortvilelse, er eksegetens spesielle glede. Den religionshistoriske belysning av Bibelen, hvis rett og nødvendighet ingen lenger vil nekte, må ha en tjenende rolle. Vi kan ikke tenke oss lenger å studere Det nye testamente videnskapelig uten på bred religionshistorisk bakgrunn. Og den jødiske og hellenistiske verden er en nødvendig forutsetning for å forstå Det nye testaments sprog og urkristendommens problemer. Men

hvad selve det religiøse angår, blir det klarere og klarere at Det nye testamente er en egenartet og sluttet foreteelse. Ikke almengyldige idéer, ikke religionshistoriske strømninger, men en konkret historisk skikkelse av overmenneskelige dimensjoner, Jesus fra Nasaret, står bakom det hele og gir det sitt grunnpreg. Dette må ikke glemmes av oss, som uten forbehold hylder en fri sammenlignende vitenskapelig bibelforskning. Nettop en sådan fordomsfri komparativ forskning skal vise at tesen «Urkristendommen er en synkretistisk religion» ikke holder stikk når man trenger inn til sakens kjerne. Og jeg mener at teologen, eksegeten har plikt til i all sin forskning å være centripetalt innstillet; deri, og kun deri, består vår konfesjonelle bundethet.»

Som dosent holdt Fridrichsen regelmessig nytestamentlig proseminar og foreleste innledningsdisciplinene. Eksegetisk gjennomgikk han spesielt brevlitteraturen (Gal., Efes., Kol., Filem., 1 Tim., 1 Pet.), leilighetsvis også Mark., Luk., Acta og Åpenb. I tilknytning til Lyder Bruns studiebok behandlet han «Apostelen Paulus' religiøse personlighet og tankeverden».

NILS WILHELM MESSEL (28. august 1877–29. oktober 1958), som konkurrerte med Moe og Fridrichsen, var cand. theol. fra 1902 og hadde i 1905 fått Universitetets gullmedalje for en prisavhandling med emnet: «Hvilket bilde af jødisk fromhed giver de saakaldte Salomos salmer?» Fra 1907 til 1915^I var han universitetsstipendiat i teologi, og fra 1/11 1915 til 1917^I innehadde han Benneches stipendium, i senjødisk og oldkristelig litteratur- og religionshistorie. Han tok den teologiske doktorgrad høsten 1915 på avhandlingen: «Die Einheitlichkeit der jüdischen Eschatologie». Som ung stipendiat studerte han i Marburg, Göttingen (hos semittologen Rudolf Smend) og Strassburg og ervervet seg solide kunnskaper i vest- og syd-semittiske språk. Messels vitenskapelige innsats kom til å gjelde studiet av de senjødiske apokryfer og pseudepigrapher, et emne som var blitt høyaktuelt i forskningen gjennom verker som Boussets «Die Religion des Spätjudentums im neutestamentlichen Zeitalter» (1903) og H. Gressmanns «Der Ursprung der israelitischen und jüdischen Eschatologie» (1905). Sondringen mellom det genuint jødiske stoff og de kristelige omtolkninger og interpolasjoner i kildekriftene dannet emnet både for doktoravhandlingen og for Messels senere offentliggjorte studier over «De 12 patriarkers testamente» (1918) og 1ste Henok-bok (samme år). Han var medarbeider i den norske vitenskapelige oversettelse av Det gamle testamente og besørget her hele 3. og det meste av 2. og 4. Mosebok, dessuten Ezekielboken; i forbindelse med den siste utgav han i 1945 «Ezechielfragen», en rekke kritiske og eksegetiske drøftelser omkring skriftets flokete problemer.

I sine stipendiatår gav Messel – til dels som vikar – undervisning i nytestamentlige fag (innledning, tidshistorie, kanon, fortolkning av 2 Kor., Kol., 1 Pet.). Han meldte seg 1922 som ansøker til dosenturet i semittiske språk; men A. G. Lie ble ansatt, da man dengang ville sikre seg en assyriolog. Imidlertid hadde Messel vikariert som lærer i hebraisk (under Det historisk-filosofiske fakultet) 1919/20 og fra 1923, og han var ansatt i denne stilling fra høstsemestret 1924 til og med 1947, samtidig som han var lektor ved den høyere skole. Fra 1923 fungerte han som sensor ved teologisk embetseksamen og ble gjentagne ganger tilkalt ved bedømmelse av doktorgrads- og gullmedaljeavhandlinger.

Samtidig med at Fridrichsen tiltrådte som dosent, fikk NILS OLUF KOLSRUD (7. juli 1885–17. juni 1945) et nyopprettet dosentur i kirkehistorie.

Oluf Kolsrud lærte seg i skoledagene og som student – foruten de klassiske og andre, vanlige språkfag – italiensk, russisk, noe kirkeslavisk, senere kom også polsk til, arabisk i tillegg til hebraisk, gotisk i tillegg til oldnorsk, som han selvsagt behersket til fullkommenhet. I russeåret regnet han seg nærmest som filolog, men gikk så over til teologien, og da han tenkte å begynne sin prestegjerning i Finnmark, studerte han lappisk og finsk, så grundig at han senere ikke bare fungerte som sensor i disse fag, men gjentagne ganger overtok undervisningen og holdt eksamen som vikar for Konrad Nielsen. Han fant også tid til å utdanne seg i orgelspill. På Universitetsbibliotekets lesesal stiftet han det første bekjentskap med *Diplomatarium Norvegicum*, og i 1907 fulgte han den gamle Ludvig Daaes interpretasjoner av diplomer og Alexander Bugges paleografiske øvelser over samme materiale og kunne snart tre til som avskriver av upubliserte skriftstykker. Samtidig begynte hans forfatterskap – preste- og gårdshistoriske artikler, som gjerne kom som utklipningsføljetonger i lokalaviser på Hedemarken, hans barndoms og ungdoms bygder. Etter en glansfull embetseksamen i 1908 ble han fra høsten 1909 universitetsstipendiat i kirkehistorie og drog ut på sin første studiereise. Han arbeidet med liturgiske og litterære kilder til den norske kirkes historie i middelalderen ved samlingene i København. Over Berlin, hvor han hørte Adolf Harnack og Reinhold Seeberg, gikk ferden til Roma og Vatikanets arkiv og bibliotek, hvor han siden skulle bli en kjent og kjær gjest. Nye studieopphold utdypet hans kjennskap til Københavns, Stockholms og Uppsalas manuskriptsamlinger og arkiver. Han kastet seg over boksamlerhåndverket og la grunnen til et vitenskapelig privathbibliotek som med årene skulle bli landets største. Hjemme ble det på mangfoldig vis lagt beslag på hans enestående lærdom og arbeidskraft. Fra 1911 var han med i styret for Historisk forening. I 1912 beskikket Kirkedepartementet ham til rådgiver i kirkehistoriske og liturgiske spørsmål for tilsynskomiteén ved Trond-

Professor dr. Oluf Kolsrud.

hjemms domkirkes restaurasjonsarbeider; samme år trådte han til som med-utgiver av Norges gamle Love og 1913 også av Diplomatariet. Han ble direktjonsmedlem i Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring og i 1914 medlem av Den norske historiske kildeskriftkommisjon. 1911–12 foreleste han første gang om den norske kirke under katolisismen, og i 1913 utkom hans første større verker: biografien over «Bibeloversetteren Christian Thistedahl 1814–1876», som på henved 300 sider forteller stort og smått om den stillferdige lærdes liv – ingen detalj var for ringe til å bli grundig etterforsket og presentert med sitt kildebelegg! –; videre den for sin tid uttømmende registratur over «Den norske Kirkes Erkebiskoper og Biskoper indtil Reformationen» (i *D. N. XVII B*) og første hefte av «Oslo kapitels kopibok 1607–18». Hans akribi som tekstutgiver var uovertruffen, og oppsporingen, samlingen og tilretteleggelsen av kildene til vår historie stod i sentrum for hans interesser. På 2. norske historikermøte i Kristiania sommeren 1912 fremla han en storstilet plan for et «historisk centralinstitut», som skulle bringe de spredte tiltak i arbeidet med kildene inn under en felles organisasjon. Det tok 10 år før han så planen realisert ved opprettelsen av Norsk historisk kjeldeskrift-råd (fra 1934: Norsk historisk kjeldeskrift-institutt), omfattende Den rettshistoriske kommisjon,

Kommisjonen for Diplomatarium Norvegicum, Styret for Kjeldeskriftfondet og Sekretariatet – med ham selv som leder (sekretær, fra 1934 formann) og drivende kraft. Ønsket om å knytte Kolsrud nærmere til Universitetet og bedre hans arbeidsvilkår førte til at Det teologiske fakultet i 1913 foreslog opprettet et dosentur i kirkehistorie for ham, men Kirkedepartementet fant den gang at den unge mann kunne vente. Siden ble forslaget gjentatt og gikk igjen i departement og Storting: Kolsrud ble dosent i kirkehistorie fra 1. juli 1916. Hans kolleger i Den rettshistoriske kommisjon, Oscar Albert Johnsen og A. Taranger, tok i 1918 initiativet til at han skulle få en friere forskerstilling ved Universitetet som professor i kirkehistorie og de dermed forbundne hjelpevitenskaper; Kildeskriftkommisjonen ville ha hans stilling knyttet til dens arbeid, og Det teologiske fakultet anbefalte saken fremmet i budsjettforslaget 1920 mot at det dosentur han innehadde, ble opprettholdt. Det siste gikk statsmaktene ikke med på, men ved kgl. res. av 16. juli 1921 ble Kolsrud utnevnt til «professor i kirkehistorie, særlig norsk, og registrator av norske kildeskrifter», med ansiennitet fra 1. juli 1920 og undervisningsplikt redusert til 3 ukentlige timer.

Kolsruds oppgaver som registrator la beslag på så meget av hans arbeidskraft at han i regelen fikk tjenestefrihet ved Universitetet i ytterligere 1 à 2 uketimer. Som norsk leder ved den skandinaviske historiske ekspedisjon til Det vatikanske arkiv oppholdt han seg i Roma mars–juni 1920, sept. 1921 – juni 1922, febr.–juli 1928 og jan.–aug. 1938. I høstsemestret 1930 arbeidet han i engelske og franske arkiver. Fra september 1931 til mai 1933 fungerte han som sakkyndig i «Grønlandssaken», ledet granskningene i nordiske arkiver, skrev historiske utredninger til bruk for den norske regjering og oppholdt seg i Haag under forhandlingene november 1932–februar 1933. Årligårs inispiserte han arbeidene ved Nidaros-katedralen, og motivplanene for glassmaleriene og for vestfrontens skulptur-rekker er utarbeidet av ham etter inngående studier over gotikkens ikonografi. På Trondhjemsreisene holdt han gjerne forelesninger ved lærerhøyskolen på Lade.

Kjeldeskriftinstituttet bygde Kolsrud ut til en imponerende institusjon, supplerte de eldre og grunnla nye historiografiske samlinger med mønstergyldige registraturer, til uvurderlig hjelp for vår nasjonale forskning. Hans utgivervirksomhet er det gjort rede for i bibliografien over hans forfatterskap, trykt i Videnskaps-Akademiets årbok 1946 s. 66–88. Her skal bare nevnes – foruten hans andel i Norges gamle Love og Diplomatariet – de to skriftene fra reformasjonsjubiléet i 1917: Jens Nilssøns «To og trediva Prædikener» og «Utkast til en norsk Kirkeordinants. 1604», og «Lærde brev fraa og til P. A. Munch. 1. 1832–1850» (sammen med Gustav Indrebø, universitetsprogram for 1924 II).

Bibliografien gir et inntrykk av vidden i Kolsruds interesser og sakkunnskap. Fra unge år var han selv en historisk lærdomssentral som ble søkt av læg og lærd, og som villig og gjerne øste av sine rikdommer. Store deler av hans forfatterskap ble til etter oppdrag fra offentlige myndigheter eller fra private, og han gikk til verks med en grundighet og en sporsans som er blitt legendarisk. Jfr. hans minneskrift: «Nidaros og Stiklestad, Olavs-jubileet 1930» (Oslo 1937), som fyller 761 sider! Han har gitt viktige bidrag til historiske hjelpevitenskaper som genealogi og personalhistorie, paleografi og bibliografi, kronologi, heraldikk og sfragistikk – hans store avhandling om «Bergens bys segl, vaaben, farver og flag» (1921) registrerer ikke bare de kilder som har vært til nytte, men også slike «flaggbøker» o. l. hvor man kunne vente å finne opplysninger, men hvor de mangler. Han tok ivrig del i det lokalhistoriske arbeid og startet bl. a. tidskriftet «Bygd og bonde» (1919 ff.) for historie og folkeminner.

Men med alle sine verv og sin altfavnende historiske forskerglød ville han først og fremst være kirkehistoriker og i sin livsgjerning tjene den norske kirke. Han grunnla og redigerte den prektige serie «Norvegia sacra. Årbok til kunnskap om den norske kirke i fortid og samtid» med skrifttrekken «Bibliotheca Norvegiæ sacræ» (1921 ff.), og den lange rekke avhandlinger han nådde å få ferdig og utgitt, belyser vår kirkes historie fra kristningen frem til forrige hundreår, dens organisasjon og rettsforhold, dens billedkunst og liturgi, dens vilkår i kritiske avsnitt, dens personligheter.¹⁾

I sin akademiske undervisning holdt han enkelte ganger øvelser over kilde-skrifter (de apostoliske fedre, Luthers «An den christlichen Adel», norske tekster fra reformasjonstiden). Han tok studentene med på ekskursjoner til Hovedøens klosterruiner og til middelalderkirkene i Oslo og nabobygdene. Med sin vanlige minutiøse grundighet gransket han fremlagte doktoravhandlinger i sitt fag. I forelesningsrekker behandlet han presteutdannelsen og det teologiske studium i Norge inntil opplysningstiden (1924^{II}–1926^{II}) og den norske kirkes historie. Hans siste gjennomgåelse av denne, som han påbegynte høstsemestret 1930, forelå ved hans død for et større avsnitts vedkommende som praktisk talt trykkferdig manuskript, og i 1958 utkom hans «Noregs kyrkjesoga. 1. Millomalderen» – et ruvende verk i vår historiske litteratur, preget av hans suverene lærdom og kjærlighetsfylte innlevelse i emnet. Det lå ham på hjerte å betone enheten og sammenhengen i kristenlivets historie i vårt land. I sin studietid følte han seg nærmest knyttet til Ihlen og Moe blant sine lærere, men dogmatiske stridigheter bød ham imot. Hans tale ved Universitetets reformasjonsfest 1937, om tilstanden i Norge i de første slektledd etter luther-

¹⁾ Jfr. den detaljerte utredning av Einar Molland: «Oluf Kolsrud som kirkehistoriker», i Norsk teologisk tidsskrift 1946, s. 131–45. Også i særutgave: «Oluf Kolsrud in memoriam», s. 1–15.

dommens innførelse – en tale som på stedet fremkalte en dramatisk protest fra biskop Berggrav –, munnet ut i at «me hev lært å forstå det som reformatorene, og endå meir deira ettermennere, hadde so vanskeleg for å innrøme, – at det også fyre reformasjonen var kristendom i landet». Og hans utenlandsreiser etter den første verdenskrig åpnet hans øyne for den hellige alminnelige kirke. «På den bibelske og historiske trudsgrunn hev den økumeniske kristendom vunne høgre verde for meg enn den statskyrkjelege konfesjonen,» skrev han i sin selvbiografi («Studentene fra 1903»).

Københavns universitet, som i 1929 hadde kreert ham til æresdoktor i teologi, tilkalte ham i 1940 som sakkyndig ved K. E. J. Jørgensens doktordisputas med emne fra polsk kirkehistorie («Ökumenische Bestrebungen unter den polnischen Protestanten bis zum Jahre 1645»); men okkupasjonsmakten nektet ham reisetillatelse til akten, og han måtte nøye seg med å trykke sin sprenglærde opposisjon i Norsk teologisk tidsskrift.

I vårt lærdomsmiljø følt Oluf Kolsruds død 1945 som et uerstattelig tap. Han ble bare 60 år.

Foruten Kolsrud omfatter matrikkelen over eksamenskandidater fra høsten 1908 Sigmund Mowinckel, Peter Marstrander, Eivind Berggrav og Hans Ording – et enestående kull i Fakultetets annaler. SIGMUND OLAF PLYTT MOWINCKEL (født 4. august 1884) har gjennom sin forskning virket revolusjonerende innenfor den gammeltestamentlige vitenskap og – sammen med sin jevnaldrende danske kollega Johannes Pedersen – skaffet Skandinavia en lederstilling i faget. Mowinckel debuterte med en avhandling «Om nebiisme og profeti» i NTT 1909, studerte fra 1911 i 1½ år gammeltestamentlig teologi og assyriologi i København hos Fr. Buhl, hos Gustav Hölscher i Marburg og Hermann Gunkel i Giessen, tok praktisk-teologisk eksamen i 1915 (ordinert 1940) og ble fra høstsemestret 1915 universitetsstipendiat i teologi. Året etter tok han den teologiske doktorgrad på avhandlingen: «Statholderen Nehemia. Studier til den jødiske menighets historie og litteratur. 1. samling»; den ble fulgt av 2. samling: «Ezra den skriftlærde», og «Kongesalmerne i det Gamle Testamente», begge i 1916. Etter Det teologiske fakultets og Kollegiets forslag opprettet myndighetene et dosentur for ham med særlig plikt til å lese over Det gamle testamente, fra 1. juli 1917. Denne stilling ble fra 1. juli 1922 omdannet til et personlig professorat. I sin innstilling om saken fremhevet Fakultetet at man her hadde en vitenskapsmann av sjeldne kvalifikasjoner, hvis «ualmindelig rike produktion i løpet av få år fremfor alt også i videnskabelig henseende er rik på originale og fruktbare nye resultater», og Kollegiet føyet til «at en så levende forsker mest mulig bør støttes allerede mens han er ung og er i besittelse av sin fulle arbeidskraft».

Professor dr. Sigmund Mowinckel.

Mowinckel holdt sin tiltredelsesforelesning 9. mars 1923 med emnet: «Israelternes diktning». I 1933 etterfulgte han Michelet som ordinarius.

Allerede hans studier i ungdomsårene over de gammeltestamentlige profeter vakte oppmerksomhet – han gikk nye veier og leste de velkjente tekster med friske øyne. Men det var hans «Psalmestudien», utgitt i 6 bind 1921–24, som stilte ham inn i rekken av de store og banebrytende teologiske forskere. Det var ham om å gjøre å finne inn til det egentlig religiøse i religionen, til selve fromhetslivet og de virkelighetsopplevelser det bygger på. Han reagerte mot ensidighetene både i den Wellhausen-Hölscher'ske litterærkritiske og i Gunkels formhistoriske og den såkalte «religionshistoriske», rettere myte- og motiv-historiske arbeidsmåte. «Det nye jeg mener å ha tilført gammeltestamentlig videnskap,» skriver han i «Studentene fra 1902» (1927), «er derfor en bevisst metode for opsporingen av det egentlige «sted» for de religiøse livsopfatninger og et bevisst forsøk på å forstå de religiøse tekster og finne det religiøse livs- og forestillingsinnhold ut ifra et slikt synspunkt, derav min sterke betoning av kultus'ens betydning. Her har jeg – naturligvis i tilslutning til eldre granskere og med avgjørende impulser fra beslektede fag [fremfor alt Vilh. Grønbechs norrøne studier] – til dels måttet bryte nye veier, som det nu ser ut til at også andre begynner å gå.»

Mowinckel revolusjonerte studiet av Salmene ved gjennomført å tolke dem som diktning til bruk i menighetens gudstjeneste. Israels religion var etter hans oppfatning en virkelig kultusreligion, og ved templet i Jerusalem var i før-eksilsk tid «Jahves tronstigningsfest» årets hovedfest – en rekke salmer grupperer seg om den. At Jahve overtar makten gjennom skapelsens fullbrakte frelsesverk, gir hans eiendomsfolk og den enkelte trygghet. Skapelsesfortellingen i Genesis betegner en senere omdannelse av festmyten. Og fra tronstigningsfestens idéer går tråder til jødedommens lengsel etter den dag da Messias kommer og Jahve på ny tar makten i verden, som synden, også jødefolkets synd, har lagt under hans vrede. En sammenfattende fremstilling av sine arbeider over disse emner har Mowinckel gitt i «Offersang og sangoffer. Salmediktningen i Bibelen» (1951) og «Han som kommer. Messiasforventningen i Det Gamle Testament og på Jesu tid» (1951, «He that cometh», 1956).

Også i studiet av profetene har Mowinckel brutt nye baner. I en lang rekke avhandlinger har han behandlet profetskriftenes komposisjon, motiver og stil, profetismens psykologi, «ånden» og «ordet» i profetens forkynnelse, den ekstatiske opplevelse og den rasjonelle bearbeidelse, utviklingen fra domsprofeti til nasjonalistisk lykkeprofeti; her føyer hans tolkning av Dekalogen seg inn. Syntesen har han her gitt i innledningen til tredje bind av den vitenskapelige norske oversettelse av Det gamle testamente (1944); – med unntagelse av Ezekielboken (ved Messel) skyldes hele dette bind Mowinckel. Til verkets første bind (1930) oversatte han 5. Mosebok og deler av 2. og 4., til annet bind (1936) Josva-, Samuels- og Kongeboken, og bind 4 : 1, «Skriftene» (1956) er i sin helhet hans.

For øvrig har Mowinckel ydet bidrag til nær sagt alle grener av den gammeltestamentlige vitenskap¹⁾ – historie, kronologi, tekstkritikk, hebraisk metrikk. Han har skrevet om Gilgamesch-eposet, de forasiatiske konge- og fyrsteinnskrifter, Ras Sjamra-funnene. Hans forfatterskap strømmer like rikt i hans otium (fra 4. august 1954) som før.

I sin akademiske undervisning – som også har fortsatt like til 1960 – har Mowinckel fortrinnsvis tolket Salmene, Jesaja og Deuterojesaja, Genesis og Exodus; dessuten Amos, Mika, Jeremias, Job. I forelesningsrekker har han behandlet innledningsfagene, Palestinas historie, Israels og jødene litteratur- og religionshistorie, religion og kultus, myten og dens forhold til eventyr, sagn

¹⁾ Bibliografi 1909–44 ved Henrik Harboe og Oluf Kolsrud i NTT, 45, s. 245–64; i sær-utgave: «Acta Mowinckeliana», s. 85–104. Her også Aage Bentzen: «Om Sigmund Mowinckels innsats i den gammeltestamentlige forskning», s. 163–75 (= 3–15). I «Norsk litteraturvitenskap i det 20. århundre. Festskrift til Francis Bull» (Oslo 1957), s. 117–130, har Mowinckel selv redegjort for sin forskning og sitt forfatterskap.

og legende, eksemplifisert på Israels religion. For studenter av alle fakulteter har han forelest om «Det gamle testament som Guds ord» (utgitt 1938) og «Hvordan Det gamle testament er blitt til» (1955; Universitetets radioforedrag 1934).

Mowinckel har avslått kallelser til professorater i Basel og Marburg. Han er æresdoktor i teologi i Giessen (1922), Lund (1923), Strasbourg (1927), Amsterdam (1932) og St. Andrews (1956). Universitetet har lagt sterkt beslag på hans administrative evner. Han fungerte som dekan 1926–31, 1940^{II}–43^{II} og etter frigjøringen i 1945^I; i 1929–31 og juni 1945 som Kollegiets nestformann.

Hans medkandidat fra 1908 PETER ELISÆUS MARSTRANDER (født 15. april 1883) fikk i 1910 Kongens gullmedalje for prisavhandlingen om «Præksistens-tanken i Johannesevangeliet og dets betydning for evangeliets kristologi» og studerte 1911–12 ved universitetene i Marburg og Heidelberg. Etter noen års prestetjeneste var han 1917^{II}–25^I universitetsstipendiat i systematisk teologi. På kristosentrisk grunn foreleste han tros lære, til dels som vikar for J. Ording, og gjennomgikk 1921 Rudolf Ottos berømte skrift «Das Heilige». Også etterat han i 1926 hadde tiltrådt som hovedlærer – fra 1937–53 rektor – ved Det praktisk-teologiske seminar, har han leilighetsvis vikariert i lærerstillingene i dogmatikk (1939^{II}–41^{II}, 46^I). Marstrander har bl. a. skrevet om «Den kristelige tro på underet» (1924) og «Det teologiske studium» (1925). – KRISTIAN VILHELM KOREN SCHJELDERUP (født 18. januar 1894) var universitetsstipendiat i systematisk teologi 1921^I–26^I. Han var cand. theol. fra 1918 (med en spesialavhandling om «Positivistisk filosofi og kristelig apologetikk») og innleverte høsten 1921 sin avhandling: «Religionens sandhet i lys av den relativitetsteoretiske virkelighetsopfatning» for den teologiske doktorgrad; disputasen fant først sted 2. juni 1923. Schjelderup hadde i 1922 bereist China, Japan og India for å studere Østens religioner, særlig mystikken; om reisen skrev han boken: «Der mennesker blir guder» (1923). Han vikarierte 1923/24 i dogmatikk under Ordings sykdom og foreleste om katolisismen og om «Gudstro – Kristustro». I en artikkelserie i «Dagbladet» høsten 1924: «Kristendommens opprinnelse i religionshistorisk belysning» (i bokform: «Hvem Jesus var og hvad kirken har gjort ham til») rettet han et voldsomt angrep på de moderat-liberale teologer, hvis standpunkt han fant uredelig. Selv gikk han videre i radikalisme enn sin lærer Ording: av kristentroen står intet annet igjen enn at mannen Jesus, et religiøst geni, kan vise mange veien inn i religionens verden. Artiklene utløste en pressefeide med Lyder Brun (jfr. dennes skrift: «Moderne teologi og kristelig tro», 1924, og Chr. Ih lens brosjyre: «Kristustroen som visshet og som problem. Til belysning av evangeliets troverdighet» [1925]) – til glede for de konserva-

tive teologer! Fakultetet fikk høre kritikk fra mange hold da det – under dissens – overdrog Schjelderup å forelese dogmatikk også i høstsemestret 1925; på grunnlag av Ordings lærebok gjennomgikk han da hovedpunkter i den kristelige religionsfilosofi og gav en «prinsipiell orientering og innføring i moderne systematisk-filosofisk tenkning». Hans universitetsstipendium ble fornyet for september 1926–juni 1927, men da i «religionsvidenskap». Siden har Schjelderups livsgang ført ham – gjennom kampår og kriser – frem til Hamar bispestol. Her har han måttet kjempe på nye fronter. Striden om de evige helvedesstraffer og bekjennelsen foranlediget hans henvendelse i 1953 til Kirkedepartementet, som etter langvarige drøftelser ble bemyndiget ved kgl. res. 19/2 1954 til å svare ham at han ved sine uttalelser om helvedesstraffene ikke hadde satt seg ut over den bekjennelsesplikt som en biskop har. Basis for denne avgjørelse var i første rekke et utførlig responsum avgitt av Det teologiske fakultet (etter utkast av N. A. Dahl). Fra 1947 er Schjelderup en av de oppnevnte sensorer ved teologisk embetseksamen. – I tiden 1926^{II}–31^I var OLAF EMIL OLSEN ASKELAND (født 16. februar 1898), cand. theol. fra 1925, universitetsstipendiat i teologi. Han oppholdt seg i disse år for det meste ved utenlandske universiteter (Lund, Marburg, Bonn, Göttingen, England) og holdt bare en enkelt gang proseminar i systematisk teologi (1928^I). I Svensk teologisk kvartalskrift 1927 offentliggjorde han en avhandling om «Historismen og etiske problem hos Troeltsch». Fra 1929 har han vært prest i Bergen, fra 1948 sogneprest i Maria-kirken til sin avskjed 1960 på grunn av sykdom.

Professoratet etter J. Ording ble stående ubesatt i to år og deretter inndradd i den økonomiske nedgangsperiode. I mellomtiden kunne tilkalte forelesere lønnes: O. M. SANDVIK gav en innføring i den norske kirkes musikk, ANDERS BUGGE i dens bildende kunst. EIVIND BERGGRAV, dengang prest ved Botsfengslet i Oslo, hadde i de senere år fordypet seg i religionspsykologiske studier, vel også med tanke på en akademisk lærerstilling. Han hadde etter embetseksamen studert denne disiplin i Marburg (hos Martin Rade) og i Cambridge, og hans avhandlinger, bl. a. «Høffdings religiøse syn» (1912) og «Krigerliv og religiøsitet» (1915, inntrykk fra verdenskrigens Tyskland), brakte ham i 1923 en æresdoktorgrad i teologi ved Lunds universitet. I oktober 1925 disputerte han for den teologiske doktorgrad hjemme på grunnlag av boken «Religionens terskel. Et bidrag til granskningen av religionens sjelelige frembrudd», hvor han prøver å forklare det religiøse livs oppkomst i sammenheng med den «grenseoverskridende tendens» som er karakteristisk for mennesket. Han holdt forelesninger 1926/27 i det systematiske professorat over «det kristne følelsesliv og dets forhold til det etiske sinnelag»; de ble til hans bok: «Den religiøse følelse i sunt sjeleliv. En analyse av stemning og sinnelag i kristendommen» (1927).

I 1928^I foredrog han den religionsfilosofiske side av den systematiske teologi, og i høstsemestret 1928 begynte han en serie forelesninger om «sjel og legeme i religiøst liv» og behandlet grenseområder til psykiatrien og forholdet mellom «medisin og religion» samt «anfektelser». Knappt noen foreleser ved Fakultetet har samlet et større auditorium enn Berggrav; men hans virksomhet ved Universitetet ble avbrutt da han overtok Hålogaland bispeembete (utnevnt 18. oktober 1928, ordinert 6. januar 1929). Arbeidet ved Universitetet var ham til stor glede, og «adskillelsen fra studentene er det som kjennes tyngst for mig i øieblikket», skrev han ved den leilighet. – Undervisningen ble deretter delvis besørget et semester av dr. RICHARD ERIKSEN, som talte om «tro og viden» og om «eros, ethos og religion». – I sitt otium gjestet Berggrav på ny Universitetet med en forelesningsrekke om økumeniske problemer vårsemestret 1952, utgitt samme år med titelen: «Kirkene lenges».

Fridrichsens etterfølger i det nytestamentlige dosentur ble RAGNAR KRISTIAN [AMUNDSEN] ASTING (født 4. januar 1897, død 9. september 1936), cand. theol. 1923. Hans selvvalgte vitenskapelige oppgave ved embetseksamen, «Kauchesis, et bidrag til forståelsen av den religiøse selvfølelse hos Paulus», ble trykt i NTT 1925. Fra høsten samme år var han universitetsstipendiat og fikk i 1926 Kongens gullmedalje for sin besvarelse av oppgaven: «Normer og motiver i Paulus' etikk». 15. oktober 1930 tok han den teologiske doktorgrad på avhandlingen: «Die Heiligkeit im Urchristentum», som han dediserte sine lærere ved universitetet i Marburg 1924/25: Rudolf Bultmann, Gustav Hölscher og Wilhelm Mundle, og fra 1. januar 1931 ble han dosent i teologi med særlig plikt til å foredra de nytestamentlige fag. Foruten kurser i proseminaret gjennomgikk han synoptisk bibelteologi og paulinsk etikk og fortolket Matt., Acta, Gal., Efes., Kol., 1 og 2 Thess., 1 Pet. I Universitetets radioforedrag talte han om «Utviklingen fra ånd til bokstav i den eldste kristendom». Skjønt han ofte var hemmet av sykdom, lyktes det ham før sin død å få ferdig første del av et planlagt større verk; det utkom i 1939 med titelen: «Die Verkündigung des Wortes im Urchristentum, dargestellt an den Begriffen «Wort Gottes», «Evangelium» und «Zeugnis»». Monografien om hellighetsbegrepet i urkristendommen, som danner en fortsettelse av bl. a. hans lærer Fridrichsens avhandling «Hagios-Qadoš», analyserer alle steder i den urkristelige litteratur hvor ordet for «hellig» forekommer, for derved å nå frem til de forskjellige nyanser begrepet rommer. Med samme vidløftighet behandler Astings posthume verk de tre ord og ordkomplekser som titelen nevner, med utgangspunkt i den formhistoriske skoles betoning av «forkynnelsen»s betydning for tilblivelsen av den urkristelige litteratur. Asting vil her bestemme forkyn-

nelsens «vesen og form»; det senere bind, som aldri ble skrevet, skulle handle om dens innhold.

Det ledige adjunktstipendium gikk fra høstsemestret 1931 til KARL OTTO EMIL PETERSEN (født 4. juni 1902), cand. theol. fra 1925 og dengang sogneprest i Tvedestrand. Etter en studiereise til Uppsala, Königsberg og Heidelberg foreleste han 1932^{II}–1934^I over nytestamentlig brevlitteratur (Filipp., 1 Thess., Jak.) og offentliggjorde i disse år i NTT studier over «Kristendommens vesen» («Kristendommens kjerne er selve Kristus-realiteten»), «Kirken i urkristendommen», «Gudstjenestesalmen»; dessuten gresk-filologiske bidrag (*euangelistria* i Theol. Stud. u. Kr. 1932, *ἐαυτὸν ἐκένωσε* Phil. 2,7 i Symb. Osl. 12). Han er fra 1937 sogneprest i Vardø og fra 1948 prost i Sør-Varanger.

Under Kolsruds tjenestefrihet 1931–33 ble det holdt forelesninger av ANDERS SKRONDAL (dr. theol. 1930 på avhandlingen: «Grundtvig og Noreg; kyrkje og skule 1812–72»): den norske kirke 1800–50; reformasjonen og motreformasjonen; av LUDVIG SELMER¹⁾ (dr. theol. 1924: «Oplysningsmenn i den norske kirke»): norsk kirkehistorie i det 18. årh. frem til 1814; og av HANS BLOM SVENDSEN (cand. theol. 1907, Kongens gullmedalje 1932 for en prisavhandling om «Landstads og Hauges salmebøker, tilblivelseshistorie og hymnologisk karakteristikk»): norsk og dansk salmediktning fra reformasjonen til Grundtvig og Landstad. Selmer var sensor ved teologisk embetseksamen fra 1933 til sin død 1944, Skrondal i årene 1945–47.

Da Mowinckel etterfulgte Michelet som ordinarius, gikk hans tidligere professorat igjen over til et dosentur i teologi med særlig forpliktelse til undervisning i gammeltestamentlige fag. Etter å ha holdt 3 prøveforelesninger ble HARRIS BIRKELAND (født 30. juli 1904), cand. theol. 1929, beskikket i denne stilling fra 1. oktober 1933. Han hadde vært universitetsstipendiat fra høstsemestret 1930 og tok den filosofiske doktorgrad våren 1933 på avhandlingen: «Die Feinde des Individuums in der israelitischen Psalmenliteratur». I fortsettelse av sin lærer Mowinckels arbeider har Birkeland levert flere studier over begrepsinnholdet i Salmenes terminologi, og han har fulgt videre Henrik Nybergs teorier om den muntlige tradisjons grunnleggende betydning for utviklingen av profetlitteraturen, en oppfatning som også Mowinckel har sluttet seg til («*ʿAnî* und *ʿānāw* in den Psalmen», 1932; «The evildoers in the Book of Psalms», 1954; «Zum hebräischen Traditionswesen. Die Komposition der prophetischen Bücher des Alten Testaments», 1938; «Jeremia», 1950). Han

¹⁾ Han hadde i 1913 fått Kongens gullmedalje for sin prisavhandling: «Ludvig Holbergs stilling i det 18de aarhundredes religiøse aandsliv».

har offentliggjort en rekke avhandlinger og skrifter om de gammelorientalske religionsstiftere (Muhammed, muhammedanismen, Koranen; «Zaratustra», 1943). Men spesielt har Birkeland gjort seg kjent ved sine lingvistiske forskninger innen eldre og nyere semittiske språk (se nedenfor, Det historisk-filosofiske fakultet).

Som dosent foredrog Birkeland gammeltestamentlige innledningsfag og fortolket Salmer, Jer., 1 og 2 Sam. Han gjennomgikk G. van der Leeuw's «Einführung in die Phänomenologie der Religion» og T. Andræ: «Muhammed, sein Leben und Glaube». Dessuten leste han over hebraisk grammatikk og utgav for studentene et «Grunnriss av hebraisk syntaks» (1932).

Etter Universitetets stengning reiste han til Sverige, og nazimyndighetene avskjediget ham 8. juni 1944. Fra 1. januar 1946 gikk han over i et dosentur i semittisk språk under Det historisk-filosofiske fakultet.

Med JOHN NOME (født 2. oktober 1904), som var universitetsstipendiat i systematisk teologi 1934^{II}–1939^I, knyttet Fakultetet første gang til seg en teolog som hadde fått sin utdannelse ved Menighetsfakultetet; herfra var han cand. theol. 1932. Som student hadde han gitt seg i kast med den teologiske prisoppgave: «En undersøkelse av den norske preken- og opbyggelseslitteratur fra tiden 1600–1730 i kirkehistorisk sammenheng» og gjennompløyd praktisk talt hele det vanskelig tilgjengelige materiale, på henved 30 000 sider; hans besvarelse, formet som en «psyko-ideologisk undersøkelse av religiøsitetens utvirkninger i den ortodokse tidsalder og dens forfatterpersonligheter», brakte ham gullmedaljen i 1930. Til denne føyet han i 1933 Hartvig Lassens gullmedalje for «En undersøkelse av forutsetningene for og utviklingen av den grunnidé hos Bjørnson som ligger i uttrykket «over ævne»», utgitt året etter i utvidet form med titelen: «Bjørnsons dikterproblem». Etter langvarige studieopphold ved universitetene i Berlin, Heidelberg og Tübingen 1935–36 tok han i 1938 den filosofiske doktorgrad på avhandlingen: «Filosofisk kultur. Georg Simmel som moderne tenker», og samme år kom boken: «Mennesket og kulturen», som også vesentlig handler om Simmel. Nome regner i det hele med at «den tyske tenknings historie fra Kant til nutiden gir essensen av den menneskelige tanke- og åndsutvikling i dette tidsrum». Som stipendiat holdt han forelesningsrekker om «Moderne videnskapsteorier og teologiske metodeproblemer», «Studiet av etikken og nutidens problemer» og «Nyere teologisk tenkning, fra Ritschl til Barth». – I juni 1951 tok Nome den teologiske doktorgrad på en omfangsrik avhandling om «Det moderne livsproblem, hos Troeltsch og i vår tid»; boken er preget av en påtagelig sympati for denne store representant for den liberale teologi, med leilighetsvis markering av sterk avstandtagen

fra ham. Samme år ble Nome professor i systematisk teologi, religionsfilosofi og etikk ved Menighetsfakultetet.

Til professoratet som ble ledig da Brandrud nådde aldersgrensen i 1938, meldte dr. Skrondal og EINAR MOLLAND (født 11. mars 1908) seg som ansøkere. Etterat sakkyndige uttalelser var innhentet fra J. Oskar Andersen, Hj. Holmquist og J. Nørregaard ble Molland innstillet og utnevnt og tiltrådte embetet fra nyttår 1939. Han holdt sin tiltredelsesforelesning 3. oktober med emnet: «Platonisme og kristendom hos kirkefedrene».

Molland begynte som nytestamentlig teolog med en bred og sikker filologisk og eksegetisk skolering fra A. Fridrichsens seminar i Uppsala. Han tok teologisk embetseksamen med innstilling 1932, og hans selvvalgte vitenskapelige avhandling dengang, en terminologisk og bibelteologisk undersøkelse av evangeliumbegrepet hos Paulus, ble trykt i 1934: «Das paulinische *euangelion*, das Wort und die Sache». Ved flere leiligheter har han vikariert i nytestamentlige fag (1936^{II}, 1937^{II}, 1943) og forelest over isagogikk, Acta og den apostoliske tids historiske problemer, Kol., Åpenb.

Han holdt sin første forelesningsrekke ved Universitetet vårsemestret 1933, som Kolsruds vikar, om den oldkirkelige litteraturs historie fra Didache til Eusebius. Fra oktober dette år var han universitetsstipendiat og fortsatte sin utdannelse ved studieopphold i Tyskland, Frankrike og England. 15. juni 1938 disputerte han for den teologiske doktorgrad på avhandlingen: «The conception of the Gospel in the Alexandrian theology», evangeliebegrepet hos Clemens og Origenes. Hans patristiske arbeider omfatter for øvrig studier over emner som aposteldekretet Acta 15.28 f. og det jødekristne miljø i de pseudo-clementinske skrifter, 2 Pet. 1.21 og pseudo-clementinerne, Ignatius av Antiokias kamp mot kjetterne, brevet til Diognet, Irenaeus og utviklingen av idéen om *successio apostolica*, Augustin-interpretasjoner.¹⁾ Det var forutsatt ved besettelsen av professoratet at innehaveren særlig skulle foredra den alminnelige kirkehistorie, og Molland har besørget undervisningen på dette område i kurser og særlige forelesningsrekker. I seminar har han behandlet oldkirkelige tekster, martyrakter og skrifter av Augustin (til dels sammen med Eiliv Skard), det nikenske symbol, Benedikts munkeregel. Han har foredradd dogme- og teologihistorie, og hans gjennomgåelse av symbolikken med seminar over bekjennelsesskrifter resulterte i håndboken: «Konfesjonskunnskap. Kristenhetens trosbekjennelser og kirkesamfunn» (1953, bearbeidet utg. 1961), som i 1959 kom i engelsk utgave: «Christendom».

Under krigen tok Molland virksom del i Universitetets motstand mot nazi-

¹⁾ Detaljerte litteraturangivelser i Universitetets årsberetninger.

fiseringen og måtte 17. februar 1944 flykte til Sverige. I Uppsala var han med ved eksamen for norske kandidater og holdt gjesteforelesninger ved universitetet. Etter Oluf Kolsruds død har han også forelest over norsk kirkehistorie fra 1814 til århundreskiftet og offentliggjort en rekke utførlige opposisjonsinnlegg ved doktordisputaser med norske kirkelige emner. Hans bok: «Fra Hauge til Eivind Berggrav» kom i 1951. Han var medlem av kommisjonen av 1945 for å «utrede spørsmålet om den kirkelige ordning», og i dens innstilling (1948) har han forfattet den historiske oversikt over kirkeforfatningsproblemet i Norge; han utredet også historiske spørsmål for Stortingets Utenriks- og konstitusjonskomité i forbindelse med opphevelsen av jesuittforbudet i Grunnlovens § 2 (1956). Sammen med Anders Bugge gjenopptok han tradisjonen fra Oluf Kolsrud med kirkehistoriske studentekskursjoner.

Molland var dekan 1948–53. Studier og utenlandsreiser har brakt ham i intim kontakt med kirkelige forhold og teologisk forskning i mange land, og han har fra ungdommen av hatt nær tilknytning til den økumeniske bevegelse, og særlig pleiet forbindelse med den anglikanske verden. I 1953 ble han kreert til æresdoktor i Durham.

Ihlens etterfølger som professor i systematisk teologi var fra 1. september 1939 HANS NIELSEN HAUGE ORDING (født 17. august 1884, død 18. februar 1952), av det kjente kandidatkull fra 1908; innstillingen skjedde etter uttalelser fra biskop Torsten Bohlin og professorene Eduard Geismar og Anders Nygren. Etter embetseksamen var Ording prest først i Hammerfest, fra 1914 i Berlin, deretter universitetsstipendiat 1916^{II}–1921^I og gikk så på ny over i prestetjeneste, i Berg i Østfold og fra 1928 i Frogner menighet i Oslo, fra 1935 som sogneprest. Like fra høstsemestret 1929 foreleste han samtidig i systematisk teologi ved Universitetet og var sensor ved embetseksamen 1933–37. Han holdt sin tiltredelsesforelesning 22. januar 1940: «Forsoningens aktualitet».

Ording hadde tatt den teologiske doktorgrad i 1922 på avhandlingen: «Untersuchungen über Entwicklungslehre und Teleologie mit Rücksicht auf die theologische Erkenntnis». Han hevder her at skal man nå frem til en enhetlig verdensoppfatning, må utviklingslæren erstattes med en teleologisk betraktningmåte; derved skjer også den kristne tro fyllest, fordi trosdommer er av teleologisk natur. Også i sitt neste større arbeid, «Estetikk og kristendom» (1929), la han sterk vekt på det teleologiske prinsipp: i tilknytning til Kants «Kritik der Urteilskraft» fant han et slektskap mellom det estetiske og det kristelige element i sjellelivet, dels i den personlige intensjon og dels i bruken av symboler. Hans hovedverk, «Dogmatisk metode» (1939), gir en kritisk vurdering av de ledende prinsipper innenfor de forskjellige teologiske retninger frem til sam-

Professor dr. Hans Ording.

tiden: den normative metode, den empiriske og den dialektiske, Barthianismen, som var blitt den dominerende i tysk og sveitsisk teologi i etterkrigstiden og øvet innflytelse i vide kretser. Selv bygget han her videre på doktoravhandlingens tese om den kristelig-teologiske erkjennelses formålsbestemte karakter. I mindre arbeider behandlet han bl. a. kristendommens forhold til kulturen og etiske spørsmål («Om begrepet verdens samvittighet med henblik paa det internationale fredsarbeide»).

Foruten de regulære forelesningsserier over dogmatikken leste Ording leilighetsvis over etikk (Emil Brunner: «Das Gebet und die Ordnungen») og religionspsykologi, Søren Kierkegaard, Karl Barths dogmatikk og gjennomgikk W. Hermanns «Der Verkehr der Christen mit Gott».

Ording fungerte som dekan fra 4. juni 1945 til utgangen av 1947. Hans siste større arbeid gjaldt en samlet, kritisk utgave av hans oldefar Hans Nielsen Hauges samlede skrifter, som utkom i 8 bind 1947-54.

Fra budsjettåret 1941-42 ble det opprettet et dosentur med særlig plikt til å foredra den systematiske teologiske disipliner, og undervisningen ble foreløpig overdradd to av ansøkerne, daværende res. kap. Thorleif Boman og universi-

tetsstipendiat Johan B. Hygen; en tredje ansøker, stiftskapellan Olav Manders, kom ikke i betraktning.

THORLEIF GUSTAV BOMAN (født 29. juni 1894), cand. theol. 1923, fikk i 1933 Kongens gullmedalje for sin besvarelse av oppgaven: «Symbol og psykologisk grunnlag i religiøs opplevelse». Foruten denne fremla han avhandlinger «Om grunnlaget for den religiøse visshet med særlig hensyn til Kant», «Dåpen – noen synspunkter til forståelse av dens opprinnelse og vesen», «Den semittiske tenknings egenart». Han foreleste om inkarnasjon og forsoning og gjennomgikk prinsipplæren. Etter avholdte prøveforelesninger innstillet Fakultetet ham som nr. 1; men siden trakk han sin ansøking tilbake, og Hygen ble tilsatt. Boman forsvarte 1952 sin avhandling: «Die Eigenart des hebräischen Denkens in Vergleich mit dem griechischen» for den teologiske doktorgrad; hans bok er kommet i 3 opplag på tysk og dessuten i engelsk og japansk oversettelse. Fra 1954 er han sensor ved teologisk embetseksamen og foreleste 1959^I over trekk av israelittisk åndsliv.

JOHAN BERNITZ HYGEN (født 16. juli 1911), cand. theol. med innstilling 1935, ble universitetsstipendiat i systematisk teologi fra høstsemestret 1939 og tiltrådte som dosent nyttår 1942. Utnevnelsen fulgte etter frigjøringen, 30. juni 1945. Høsten 1948 tok han den teologiske doktorgrad på avhandlingen: «Moralen og Guds rike. Teleologiske problemer i den kristelige etikk». Ved konkurransen om embetet etter Ording ble han i 1953 innstillet som nr. 2, idet de sakkyndige uttalte seg sterkt rosende om hans etiske bidrag. Han fikk fra 1. juli 1954 utnevnelse til et nyopprettet professorat i teologi med særlig plikt til å forelese over religionsfilosofi og etikk.

Hygens hovedverk er hans doktoravhandling, hvor han på selvstendig måte gjennomfører et teleologisk grunnsyn på etikken, slik som hans lærer Ording hadde gjort teleologien til et hovedbegrep i dogmatikken. Avhandlingen er blitt karakterisert som en etikkens prinsipplære. På dogme- og filosofi-historisk bakgrunn analyserer Hygen begrepet teleologi og samler så fremstillingen om emnene: mennesket og målet, mennesket og verden, verden og målet – i slekt med Kants oppbygning av «Kritik der Urteilkraft». Viktig er hans konfrontasjon av Det nye testaments etiske tanker med Luthers, hos hvem han finner en avvikende aksentuering. – Også i sine kortere avhandlinger har Hygen vesentlig beskjeftiget seg med aktuelle etiske problemer (bl. a. «Menneskesyn og moral», 1949; «Kirkens syn på forbrytelse og straff», 1950). Dessuten har han tatt opp religionsfilosofiske og religionspsykologiske spørsmål, eksistensialfilosofien hos Sartre, Heidegger og Jaspers. I debatten om R. Bultmanns krav på «avmytologisering» har han hevdet at det bibelske budskap for en del har

en mytisk karakter. I 1954 kom hans forelesningsserie: «Albert Schweitzers tanker om kulturen» og i 1958 «Kunst, livssyn og moral».

Hans undervisning har foruten kristelig etikk gjeldt dogmehistorie og senere tids teologihistorie, særlig de protestantiske retninger (bl. a. Emil Brunners kirkesyn), dogmatikken, Gudstro og livssyn, aktuell apologetikk.

Det nytestamentlige professorat etter Lyder Brun kunne først bli besatt etter krigens opphør.¹⁾ Det var oppslått ledig ved Bruns tilbaketreden 1. august 1940, og samtidig var dosenturet etter Asting kunngjort. Som ansøkere meldte cand. theol. N. A. Dahl og dr. theol. H. Ludin Jansen seg til begge stillinger, til dosenturet også misjonsprest Sten Bugge, som senere trakk seg tilbake (han vikarierte i endel undervisningstimer 1941^{II}–1942 og gjennomgikk synoptisk bibelteologi og Romerbrevet). Uttalelser innkom fra de oppnevnte sakkyndige Olaf Moe og Holger Mosbech (København), men fra Hugo Odeberg (Lund) først i juni 1943; Fakultetet hadde imidlertid også henvendt seg til Johannes Munck (Aarhus) og Frederik Torm (København). Muncks erklæring forclå først i august 1945, og etter frigjøringen hadde man besluttet at stillingene skulle kunngjøres på ny. Ansøkerne var de samme to. Etter nye uttalelser fra Moe, Munck, Torm og Lyder Brun stod Dahl som nr. 1 i 4 av de avgitte vota, Ludin Jansen i 2 av dem (Mosbechs og Odebergs). Dahl ble da utnevnt til professor, Ludin Jansen til dosent med særlig plikt til å foredra de nytestamentlige disipliner, begge fra 1. juli 1946.

NILS ALSTRUP DAHL (født 25. juni 1911), cand. theol. med innstilling 1934; han fremla ved eksamen en eksegetisk gjennomgåelse av 1 Kor. 13, med behandling av litterærhistoriske og teologiske problemer (trykt 1936: «Apostelen Paulus' høysang om kjærligheten»). Etter studieopphold i Tyskland, Frankrike og Sverige ble han tilkalt som foreleser ved Universitetet fra 1938^{II} og tok høsten 1941 den teologiske doktorgrad på avhandlingen: «Das Volk Gottes. Eine Untersuchung zum Kirchenbewusstsein des Urchristentums». Fra høstsemesteret 1942 var han universitetsstipendiat (avskjediget av nazistene fra 26. april 1944 til frigjøringen). Som professor holdt han sin tiltredelsesforelesning 14. november 1946 over emnet: «Anamnesis (ihukommelse) som motiv i de nytestamentlige skrifter og i den eldste kirke».

I sin doktoravhandling – hans største arbeid – går Dahl ut fra Gal. 6.16,

¹⁾ Som et kuriosum kan her nevnes at Kirkedepartementet høsten 1944 satte i gang et lynkursus for å utdanne prester ved Universitetet mens dette i virkeligheten var stengt. Kursets leder var den nybakte «pastor» Karl Malde, som Quisling 12. april 1945 utnevnte til dosent i teologi fra 1. mai; han ble fjernet 14 dager senere!

hvor Paulus kaller de kristne «Guds Israel», og prøver å klargjøre bakgrunnen for dette uttrykk, fra den jødiske nasjonalbevissthet med dens religiøse komponent i G.T., profetenes skille mellom det religiøse og det nasjonale, gjennom antydningene til et «kirke»-begrep i senjødedommen og frem til «Guds-folk»-tanken i dens forskjellige nyanser i N.T. ved siden av og hos Paulus. – Han utgav i 1953 en samling artikler: «Rett lære og kjetterske meninger», med innlegg i den teologiske og kirkelige debatt ut fra et moderat-liberalt standpunkt. En rekke mindre arbeider behandler bibelteologiske og eksegetiske problemer i N.T.¹⁾

Som lærer har han foredradd isagogikk og synoptisk og paulinsk teologi, behandlet spørsmål vedrørende den eldste kirke (tradisjon og skrift, dåpen; seminar sammen med Hygen om eskjatologi) og fortolket nytestamentlige skrifter (Matth., Lukas, Joh., Rom., 1 Kor., Gal., Efes., Filipp., Kol., 1 Tim., Hebr.).

Dahl var Fakultetets dekan 1954–59.

HERMAN LUDIN JANSEN (født 8. juni 1905) tok bifagseksamen i gresk 1930 og ble cand. theol. 1933; som vitenskapelig oppgave leverte han: «Et bidrag til forståelsen av Salomos salmer». I 1936 fikk han Kongens gullmedalje for sin besvarelse av prisoppgaven: «Den senjødiske salmediktning, dens tilbli-velsesmiljø og dens plass i livet» (utgitt på tysk 1937 i omarbeidet form med undertitelen: «Eine literaturgeschichtlich-soziologische Untersuchung»). Han var lektor ved den høyere skole i Oslo, universitetsstipendiat i teologi 1939–44, tok den teologiske licentiatgrad i Uppsala 1939 og den teologiske doktorgrad ved vårt universitet i mars 1940 på avhandlingen: «Die Henochgestalt. Eine religionsgeschichtliche Untersuchung». Han var ansøker til det gammeltestamentlige dosentur i april 1946 og januar 1948, men trakk begge ganger sin ansøking tilbake. Fra 1. juli 1952 ble det dosentur han innehadde, omdannet til et professorat i teologi, hvis fagområde også skulle omfatte «urkristendommens religionshistoriske omverden», og Ludin Jansen fikk utnevnelse til dette embete. Men allerede før denne forelå, hadde han meldt seg til professoratet i religionshistorie som var blitt ledig ved Georg Sverdrups død; denne stilling, under Det historisk-filosofiske fakultet, tiltrådte han 1. juli 1953.

Ludin Jansen bygget sine studier over den senjødiske salmediktning på det grunnlag som var lagt ved Gunkels og Mowinckels forskninger over de gammeltestamentlige salmer. Han påviste det sterke innslag fra «visdomsdiktningen» og hevdet at de senjødiske salmers forfattere var profesjonelle «vise», som han identifiserte med de «skriftlærde» ved templet i Jerusalem og andre læreseter.

¹⁾ Detaljert bibliografi i Universitetets årsberetninger.

– I sin doktoravhandling tok han opp et komplisert problem innenfor den hellenistiske religiøse synkretisme. Henok-skikkelsen, som spiller en stor rolle i den senjødiske apokalyptiske litteratur, rommer elementer som stammer fra flere kilder, gammeltestamentlige, iranske og babyloniske. Mens Ludin Jansen lar fremstillingen av Henok som «Menneskesønnen» gå tilbake på babylonisk grunnlag (Ea-Oannes), har Mowinkel med styrke hevdet at vi her har å gjøre med opprinnelig iranske og indo-iranske forestillinger om det guddommelige ur-«Menneske». – Innenfor den nytestamentlige disiplin har Ludin Jansen vesentlig beskjeftiget seg med Johannesevangeliet. Hans oppfatning er at bak dette evangelium står en menighet med en menighetsbevissthet av eskjatologisk art, og at dets eiendommelige kristologi og eskjatologi grunner seg på menighetens kultus-opplevelser (NTT 1940). I Joh. 6 ser han en typologisk sammenheng med 2 Mos. 12–17 (NTT 1948). – Han har dessuten behandlet Antiochos IV.s politikk overfor jødene (religionsediktet 167 f. Kr.), stilt den koptiske Kambyses-roman i ny belysning ved å henføre den til et jødisk miljø i Egypt, og offentliggjort kortere bidrag til gammellegypisk, gammeltestamentlig og også klassisk religionshistorie. Mystikken har han skildret i en populær bok om «Mester Eckehart».

Ved Det teologiske fakultet underviste Ludin Jansen både i gammel- og nytestamentlige fag. Han gjennomgikk hebraiske, syriske og koptiske tekster (Salmer, Amos), senjødisk religions- og litteraturhistorie, i N.T. hermeneutikk og eksegese (Mark., Joh., Acta, Gal., Hebr.), mandeismen.

RAGNAR SKOUGE LEIVESTAD (født 27. juni 1916), cand. theol. 1940 med prae ceteris, var universitetsstipendiat 1945^{II}–1950^I og studerte ved Uppsala universitet og St. Mary's College, St. Andrews. I 1946 utgav han skriftet: «Guds straffende rettferdighet. En undersøkelse av Det gamle testaments bruk av ordstammen SDQ om Jahwæ i forbindelse med dom og straff», og i 1954 tok han den teologiske doktorgrad på avhandlingen: «Christ the conqueror. Ideas of conflict and victory in the New Testament». Om dette emne har han forelest ved Fakultetet, hvor han dessuten har gitt innføring i nytestamentlig bibelteologi og eksegese. Etterat han gikk over i geistlig virksomhet, har han fra 1953^{II} ofte vært tilkalt som vikarforeleser og har i kurser behandlet de nytestamentlige skrifers disposisjon og hovedidéer og særlig fortolket brev-litteraturen.

Ved Oluf Kolsruds død gikk hans personlige professorat igjen over til et dosentur i kirkehistorie. Undervisningen ble i høstsemestret 1945 besørget av sogneprest IVAR WELLE, som foreleste om Gisle Johnson og hans tid, og magister

HELGE GROTH, som talte om religiøse problemer i nyere diktning. I vårsemestret 1946 gjestet den danske kirkehistoriker Bjørn Kornerup og den svenske dogmehistoriker Gösta Hök som forelesere. Tre ansøkere meldte seg til dosenturet: dr. A. Skrondal, cand. theol. Godvin Gordon Ousland (senere, 1950, dr. theol. på avhandlingen: «En kirkehøvding. Professor Gisle Johnson som teolog og kirkemann») og sogneprest til Skånevik Kristen Valkner; de to første trakk seg senere tilbake, og resultatet ble at Valkner fikk konstitusjon i stillingen for 5 år, fra 1. august 1946. Da disse år var gått og dosenturet på ny ble oppslått ledig, oppnådde han fast ansettelse, fra 1. juli 1952. Hans medansøkere var denne gang universitetsstipendiatene Helge Fæhn og Øyvind Midbøe, dr. philos. Arne Odd Johnsen og stiftskapellan Knut Rygnestad; den siste trakk seg tilbake (Rygnestad ble 1956 dr. theol. på avhandlingen: «Dissentarspørsmålet i Noreg frå 1845 til 1891»).

KRISTEN NICOLAI [NILSEN] VALKNER (født 2. juni 1903), cand. theol. 1927, vant, likesom Blom Svendsen, Kongens gullmedalje 1932 på besvarelse av oppgaven om Landstads og Hauges salmebøker. Hans største arbeid hittil er en utgave i to bind av Dorothe Engelbretsdatters samlede skrifter, trykte og utrykte, med innledninger, tekstkritisk apparat og realopplysninger. I særskilte avhandlinger har han brakt rede i skriftenes innviklede bibliografi og behandlet dikterinnens litterære kilder. Også til Petter Dass' dikteriske virksomhet og til andre avsnitt av norsk og dansk kirkelig litteraturhistorie og fromhetsliv i det 17. århundre har han gitt bidrag. Undersøkelser i reformasjonstidens historie har brakt forholdet mellom Paulus Helie og Christiern II i ny belysning. – Som dosent har Valkner særlig foredradd den norske kirkes historie frem til omkring 1800, men leilighetsvis også gjennomgått almen kirkehistorie.

DAGFINN MANNSÅKER (født. 30. juni 1916), cand. philol. 1945 (hovedfag, historie, tatt 1944/45 ved Lunds universitet; hovedoppgave: «Jacob Aall, liv og gjerning før 1814»), var universitetsstipendiat i kirkehistorie 1945^{II}–1950^I. Han holdt et par forelesningsserier om stat og kirke i norsk middelalder og i det 19. århundres Europa, var medutgiver av Hans Nielsen Hauges skrifter og disputerte 1955 for den filosofiske doktorgrad på sin avhandling: «Det norske presteskapet i det 19. hundreåret. Sosialhistoriske studiar». Jfr. nedenfor, Det historisk-filosofiske fakultet.

HELGE FÆHN (født 13. desember 1918), cand. theol. 1945, var universitetsstipendiat i liturgihistorie 1950^{II}–1955^I og tok 1957 den teologiske doktorgrad på avhandlingen: «Ritualspørsmålet i Norge 1785–1813. En liturgisk og kirke-

historisk undersøkelse med særlig henblikk på geistlighetens stilling til tidens reformplaner». Sammen med Eirik Vandvik gjennomgikk han i seminar høy-messeordningen etter *Missale Nidrosiense* og utgav 1952 «Fire norske messeordninger fra middelalderen» med innledning og analyse. Også etter sin stipendiattid har han forelest over liturgikk og norsk liturghistorie, som vikar også over symbolikk.

ØYVIND MIDBØE (født 11. april 1917), cand. theol. 1946, vant 1948 Kongens gullmedalje for sin besvarelse av oppgaven: «Den praktisk-teologiske undervisnings historie i Norge fra og med opprettelsen av Det praktisk-teologiske seminar», og var universitetsstipendiat i kirkehistorie 1950^{II}–1953^I. Han fore-leste om presteutdannelsen og om forholdet mellom arbeiderbevegelsen og kirken i vårt land.

Dosenturet i gammeltestamentlige fag, som ble ledig da Harris Birkeland gikk over i Det historisk-filosofiske fakultet, stod ubesatt til 1952. Ludin Jansen, som meldte seg som ansøker 1946 og 1948, fikk som før nevnt andre stillinger, og Kollegiet fant betenkeligheter ved å følge forslaget om å konstituere den annen ansøker i 1946, A. S. Kapelrud, for 5 år, slik som de sakkyndige (Aage Bentzen, Messel og Mowinckel) og Fakultetet hadde foreslått. Stillingen ble kunngjort på ny 1951, og Kapelrud ble beskikket fra 1. juli 1952 etter anbefaling fra Bentzen, Mowinckel og N. A. Dahl. 1. september 1954 etterfulgte han Mowinckel som professor i teologi med særlig plikt til å foredra de gammeltestamentlige disipliner; uttalelser var i den anledning innhentet fra profes-sorene Gillis Gerleman og Johs. Lindblom i Lund og Erling Hammershaimb i Aarhus.

ARVID SCHOU KAPELRUD (født 14. mai 1912), cand. theol. 1938, var fra 1935 ansatt ved Universitetsbiblioteket, fra 1946 som bibliotekar. Et studieopphold i Uppsala 1939 brakte ham i nær kontakt med den gammeltestamentlige forsk-ningskole som der er representert. Her tok han i 1948 den teologiske doktor-grad på avhandlingen: «Joel studies». Fra høstsemestret samme år var han adjunktstipendiat i semittiske språk (Benneches stipendium), og gjorde 1949–50 en studiereise til Yale University, hvor han især arbeidet med kileskrift-tekstenes språk, sumerisk og babylonisk-assyrisk.

Både i doktoravhandlingen – hvor han hevder Joel-bokens enhetlige karakter – og i studien: «The question of authorship of the Ezra-narrative» (1944) har Kapelrud gjort utstrakt bruk av språkstatistisk metode, og i samsvar med den svenske skole ser han i det «kultiske» en hovednøkkel til forståelse av

profetlitteraturen. I 1956 fulgte hans: «Central ideas in Amos». Han har gitt bidrag til fortolkningen av Ras Sjamra-tekstene (spesielt: «Baal in the Ras Shamra texts», 1952), og han har forelest og utgitt populære bøker om disse funns betydning for utforskningen av Det gamle testamente (1953) og om Dødehavsrullene fra Qumran (1956). En oversikt over Israels historie kom 1960 («Israel fra de eldste tider til Jesu fødsel»). – Foruten den regulære undervisning i de gammeltestamentlige fag (innledning, bibelteologi, tolkning av Gen., Exod., Jes., Jer., Amos, Mika) har han holdt seminar over assyrisk-babyloniske og ugarittiske tekster.

1953^{II}–1958^I var TOR BØRRESEN AUKRUST (født 8. november 1921) universitetsstipendiat i teologi. Han tok teologisk embetseksamen med *prae ceteris* 1949. Hans hovedarbeider er: «Kristendom og verdensbilde. Teologiens forhold til den komplementære virkelighetsoppfatning» (1953), «Forkynnelse og historie. En studie i spørsmålet om Kristi realpresens» (1956) – på dette verk tok han den teologiske doktorgrad 1958 – og «Mennesket i kulturen» (1958). – Som stipendiat har han forelest over nyere svensk teologi, Karl Barths teologi, spiritualistisk-religiøse strømninger i nutidens åndsliv, marxismen, og gitt vikarundervisning i dogmatikk.

Til professoratet i systematisk teologi etter Hans Ording meldte det seg en rekke ansøkere: Tord Godal (dr. theol. 1947 på avhandlingen: «Meditasjonen og dens betydning for erkjennelsen»), Olav Valen-Sendstad (cand. theol. 1928, dr. philos. 1948 på avhandlingen: «Virkelighet og virkelighetsforståelse. Forsøk til en systematisk metafysikk-kritikk»), teol. dr. Gösta Hök, Johan B. Hygen og Reidar Hauge. Etter sakkyndige uttalelser fra professorene Ihlen, Hjalmar Lindroth, Regin Prenter, N. H. Søre og Gustaf Wingren ble Hauge innstilt og utnevnt fra 1. juli 1953. 7. april 1954 holdt han sin tiltredelsesforelesning med emnet: «Historisk forskning og normativ tenkning i teologien».

REIDAR HAUGE (født 15. mars 1903), cand. theol. 1926 fra Menighetsfakultetet, studerte 1928–30 ved tyske universiteter og var deretter lærer i nytestamentlig og systematisk teologi ved Misjonsskolen i Stavanger til han i 1941 ble residerende kapellan i Moss. Han disputerte for den teologiske doktorgrad 1942 på avhandlingen: «Inkarnasjon og opstandelse. Til spørsmålet om den historiske åpenbaring» – dogmatikkens hovedproblem – hvor han viser nær tilknytning til barthianismen, men på enkelte punkter går sine egne veier (betoningen av kristendommens «éne trosartikkel»: troen på Jesus som Guds Sønn). Denne studie er videreført – og delvis korrigert – i Hauges annet hovedverk: «Guds-

åpenbaring og troslydighet. Om forholdet mellom det objektive og det subjektive i den kristne tro» (1952). – Hauge har også offentliggjort mindre bibelteologiske arbeider («Tro og historie hos Paulus», 1933, «*Revelatio generalis* og *theologia naturalis*», 1942) og oversiktsartikler om den nyeste tids teologi, m. m. – 1945–53 var han sensor ved teologisk embetseksamen og foreleste dogmatikk ved Universitetet fra 1950^{II}. Ved siden av de regulære kurser i faget har han i seminar behandlet bekjennelsesskriftene, avmytologiseringsdebatten, og gjennomgått nyere teologihistorie, Schleiermachers teologi, forholdet mellom katolisisme og protestantisme (til K. E. Skydsgaards: «Ja og Nej»).

I gammeltestamentlig eksegese har flere hjelpelærere gitt undervisning: cand. theol. THOR HAGA (1952/53), cand. theol. et philol. ODDMUND HJELDE (1954; senere lektor i kristendomskunnskap under Det historisk-filosofiske fakultet), cand. theol. KJELL AARTUN (1956/57; fra 1957^{II} universitetsstipendiat (Benneches stipendium) i semittisk lingvistik). Fra høstsemestret 1958 er ERIK MØRSTAD (født 27. oktober 1930, cand. theol. 1953) universitetsstipendiat i gammeltestamentlig teologi. – Som vikar i systematisk teologi foreleste lektor PER LØNNING i vårsemestret 1959 over «Søren Kierkegaard og hans betydning for teologien av i dag»; han tok den teologiske doktorgrad 1955 på avhandlingen: ««Samtidighedens Situation» – en studie i Søren Kierkegaards kristendomsforståelse», og i 1959 den filosofiske doktorgrad på: «Tro og tanke efter Blaise Pascal, en idéhistorisk studie».

Fakultetets yngste embetsmann er JACOB STEPHAN JERVELL (født 21. mai 1925), cand. theol. 1951, universitetsstipendiat i nytestamentlig teologi fra høstsemestret 1955. Han studerte denne disiplin, spesielt hva den nytestamentlige omverdens litteratur angår, i Lund 1956 og senere ved tyske universiteter, særlig i Göttingen hos J. Jeremias og i Tübingen hos E. Käsemann. Som stipendiat gav han undervisning i nytestamentlig isagogikk og eksegese (*Acta*). I 1959 tok han den teologiske doktorgrad på avhandlingen: «Imago Dei. Gen. 1, 26 f. im Spätjudentum, in der Gnosis und in den paulinischen Briefen» – forestillingen om mennesket skapt i Guds bilde. Fra 1. januar 1960 er han professor i nytestamentlig teologi – det embete som hadde stått ledig siden Ludin Jansen gikk over til professoratet i religionshistorie.

Et adjunktstipendium i nytestamentlig teologi innehar fra høstsemestret 1960 ALF KRAGERUD (født 20. august 1932), cand. theol. 1954, som i 1956/57 hadde forelest over johannéisk teologi, senere over religionsfenomenologi og tolkning av *Apoc.*; han er dessuten hjelpelærer i religionshistorie. Tok doktorgraden

Det teologiske fakultet

i Tyskland 1958. Samtidig ble den første kvinnelige teolog tilknyttet Fakultetet, som stipendiat i systematisk teologi: SIDSEL MARIE KROSBY (født 10. mai 1932), cand. theol. fra 1953.

I Fakultetets virksomhet har de teologiske doktordisputaser i senere år kommet til å spille en større rolle enn før. Ovenfor er omtalt en rekke av de kreerte *doctores* og de avhandlinger som ligger til grunn for deres grad. I tillegg til de allerede nevnte er den teologiske doktorgrad oppnådd av:

1924: ANDREAS PEDERSEN SEIERSTAD, cand. theol. 1921, Menighetsfakultetet («Kyrkjelegt reformarbeid i Norig i nittande hundreaaret», I).

1931: TRYGVE DOKK, cand. theol. 1912 («Religiøs etisk uppseding frå Pontoppidans tid til våre dagar»).

1935: SIGURD JOHAN NORMANN, cand. theol. 1909 («Viljefrihet og forutbestemmelse i den lutherske reformasjon inntil 1525»).

1947: IVAR PEDERSEN SEIERSTAD, cand. theol. 1928, Menighetsfakultetet («Die Offenbarungserlebnisse der Propheten Amos, Jesaja und Jeremia»).

ERLING GAUSLAA DANBOLT, cand. theol. 1930, Menighetsfakultetet («Misjons-tankens gjennombrudd i Norge. I. Misjonsappellens tid, 1800–1830»).

1948: BIRGER DANIEL GULBRANDSEN, cand. theol. 1931, Menighetsfakultetet («Nattverden i norsk kirkeliv»).

1951: SVERRE AALEN, cand. theol. 1935, Menighetsfakultetet («Die Begriffe «Licht» und «Finsternis» im Alten Testament, im Spätjudentum und im Rabbinismus»).

1953: CHRISTIAN SVANHOLM, cand. theol. 1929, Menighetsfakultetet («H. C. Andersens ungdomstro, med henblikk på dens teologiske bakgrunn»).

LEIV AALEN, cand. theol. 1935, Menighetsfakultetet («Den unge Zinzendorfs teologi»).

FRIDTJOV SØILAND BIRKELI, cand. theol. 1930, Menighetsfakultetet («Politikk og misjon. De politiske og interkonfesjonelle forhold på Madagaskar og deres betydning for den norske misjons grunnlegging 1861–1875»).

1954: OSKAR BERNHARD GARSTEIN, cand. theol. 1950, Menighetsfakultetet («Cort Aslakssøn. Studier over dansk-norsk universitets- og lærdomshistorie omkring år 1600»).

TORBJØRN OSNES, cand. theol. 1941, Menighetsfakultetet («Fullkommenhetstanken i Det nye testamente»).

1956: OLAV GUTTORM MYKLEBUST, cand. theol. 1929, Menighetsfakultetet («The study of missions in theological education»).

1957: KAARE STØYLEN, cand. theol. 1932 («Claus Frimann, Almuens Sanger. 1746–1829»).

1958: NILS EGEDE BLOCH-HOELL, cand. theol. 1941, Menighetsfakultetet («Pinsebevegelsen. En undersøkelse av pinsebevegelsens tilblivelse, utvikling og særpreg, med særlig henblikk på bevegelsens utforming i Norge»).

ÅGE STANDAL HOLTER, cand. theol. 1947, Menighetsfakultetet («Moralundervisning og politikk. Kampen om moralundervisningen i fransk folkeskole, 1879–1886»).

CARL JOHAN FREDRIK WISLØFF, cand. theol. 1931, Menighetsfakultetet («Nadverd og messe. En studie i Luthers teologi»).

Før er også nevnt vinnere av Kronprinsens, fra 1906 Kongens gullmedalje for teologiske prisoppgaver. I tillegg skal nevnes de andre som har fått samme pris i de ti-år som her er behandlet:

1895: PEDER HANSEN HOGNESTAD, cand. theol. 1891: «En fremstilling af de nyere undersøgelser angaaende Mosebøgerne og Josva bogs kilder».

1908: CARL AUGUST DROUGGE, cand. theol. 1896: «En fremstilling og bedømmelse av Albrecht Ritschls lære om Kristi person».

1909: EDVARD BULL, cand. mag. 1906: «Bods- og skriftevæsenet i den norske kirke i middelalderen».

1917: JØRGEN ERIKSEN SIVERTSEN, cand. theol. 1913: «En undersøkelse av det religiøse og kirkelige liv i en enkelt norsk landsdel eller større by efter eget valg». [Tromsø amt.]

1922: TRYGVE DOKK, cand. theol. 1912: «Grundtvigianismen i Norge i 1850–1870».

1927: KRISTOFER SVERRE NORBORG, cand. theol. 1925, Menighetsfakultetet: «Det prinsipielle forhold mellem kristendommen og de øvrige religioner».

1928: 1) PAUL EMIL RYNNING, cand. theol. 1914, 2) HALKILD NILSEN, cand. philol. 1920, 3) HERMANN BERTINIUS NORENDAL, stud. 1914, lærerskolelærer, alle for: «Salmediktning og salmesamling i Norge i tiden 1814–1869, bortsett fra Landstads og A. Hauges salmebokarbeide. En kirkehistorisk og hymnologisk undersøkelse».

1931: ALBERT BROCK-UTNE, cand. theol. 1932: «En undersøkelse av spørsmålet om «fiendene» i de individuelle klagesalmer i Det gamle testament under hensyn til de opfatninger som er fremsat i nyere historisk religionsforskning».

1933: LILY WEISER AALL, dr. philos. 1922 (Wien): «Symbol og psykologisk grunnlag, i religiøs opplevelse».

Det teologiske fakultet

1936: LEIV AALEN, cand. theol. 1935 (prae ceteris, Menighetsfakultetet): «Det prinsipielle forhold mellem åpenbaring og tro i kristendommen».

1940: OLAV NOME, cand. theol. 1933, Menighetsfakultetet: «Imperativ etikk, verdi-etikk, kristelig etikk – en prinsipiell utredning».

1942: ANDERS HANSTEN NILSEN, født 1864, cand. theol. 1892: «En biografi av biskop Eiler Hagerup i Trondheim».

1955: CARL JOHAN BJERKELUND, cand. theol. 1943: «Albert Schweitzers Paulus-forskning, dens teologihistoriske forutsetninger og innflytelse».

Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet. Av professor *Aadne Ore*,
Ph. D., og professor dr. *Ove Arbo Høeg*..... 475

1. Matematikken og de eksakte naturfag. De matematiske fag: Ren matematikk og mekanikk (anvendt matematikk). Side 477. – Statistikk og forsikringsmatematikk. Side 493. – Den elektroniske databehandlingsmaskin. Side 499. – Astronomien. Side 499. – Fysikken. Side 509. – Geofysikken. Side 528. – Kjemien og biokjemien: Kjemisk institutt. Side 538. – Avdelingene A og B: Uorganisk og organisk kjemi. Side 539. – Avdeling C: Fysikalsk kjemi. Side 553. – Avdeling D: Kjernekjemi. Side 556. – Biokjemisk institutt. Side 558.

2. De deskriptive naturfag. Geologien. Side 561. – Noen hovedpunkter i geologiens utvikling siden 1911. Side 561. – Geologene ved Universitetet ved 100-årsjubiléet. Side 563. – Universitetets geologiske institusjoner. Side 564. – Mineralogisk-geologisk museum. Side 567. – Paleontologisk museum. Side 572. – Mineralogisk institutt etter 1915. Side 580. – Geologisk-paleontologisk institutt. Side 584. – Paleontologisk institutt. Side 586. – Undervisningen i geologi. Side 587. – Institutt for geologi på Blindern. Side 590. – Geografien. Side 591. – Limnologien. Side 594. – Zoologisk laboratorium. Side 597. – Zoologisk museum. Side 610. – Museets zoologer i årene omkring 1910. Side 611. – Museets status omkring 1910 og overflytningen til Tøyen. Side 614. – Perioden 1910–18. Side 617. – Perioden 1919–61. Side 621. – Institutt for zoofysiologi. Side 627. – Institutt for genetikk. Side 632. – Institutt for marin biologi, avdeling A. Side 638. – Institutt for marin biologi, avdeling B. Side 649. – Biologisk stasjon. Side 652. – Botanisk laboratorium. Side 655. – Systematisk botanikk og plantegeografi, Botanisk museum og hage. Side 663. – Botanisk museum. Side 673. – Botanisk hage. Side 681. – Farmasøytisk institutt. Side 686. – Farmasøytisk kjemi. Side 689. – Farmakognosi. Side 692. – Farmasi. Side 694. – Bakteriologisk avdeling ved Farmasøytisk institutt. Side 697. – Biologisk avdeling ved Farmasøytisk institutt. Farmakodynamikk. Side 698. – Studentene. Side 699.

Det odontologiske fakultet. Av professor dr. philos. et med. *Jacob Molland*
og prosektor dr. med. *Bernhard Getz* 701

INNHOOLD

Det teologiske fakultet. Lærere og forskning. Av professor dr. <i>Leiv Amundsen</i>	Side 1
Det juridiske fakultet. Lærere og forskning. Av professor dr. <i>Leiv Amundsen</i>	63
1. Rettsvitenskap. Side 63. – 2. Sosialøkonomi og statistikk. Side 112. – 3. Statsvitenskap. Sosiologi. Side 138.	
Det medisinske fakultet. Av prosektor dr. med. <i>Bernhard Getz</i> og professor dr. philos. et med. <i>Jacob Molland</i>	143
Anatomi. Side 143. – Fysiologi og medisinsk biokjemi. Side 154. – Ernæringsfysiologi. Side 159. – Nevrofysiologi. Side 161. – Medisinsk mikrobiologi og serologi (bakteriologi). Side 162. – Farmakologi og toksikologi. Side 168. – Hygiene og sosialmedisin. Side 172. – Indremedisin. Side 179. – Epidemiske sykdommer. Side 195. – Tuberkulose. Side 196. – Kirurgi. Side 197. – Ortopedi. Side 208. – Patologisk anatomi og rettsmedisin. Side 209. – Patologisk fysiologi og klinisk kjemi. Side 215. – Pediatri. Side 218. – Obstetrik og gynekologi. Side 221. – Dermato-venereologi. Side 225. – Nevrologi. Side 230. – Psykiatri. Side 233. – Oto-rhino-laryngologi. Side 237. – Oftalmologi. Side 240. – Medisinsk radiologi. Side 245. – Medisinens historie. Side 249.	
Det historisk-filosofiske fakultet. Lærere og forskning. Av professor dr. <i>Leiv Amundsen</i>	251
Filosofi. Psykologi. Idéhistorie. Side 251. – Pedagogikk. Side 273. – Historie. Side 280. – Arkeologi. Side 309. – Numismatikk. Side 323. – Kunsthistorie. Side 326. – Klassisk arkeologi. Side 334. – Litteraturhistorie. Side 337. – Teatervitenskap. Side 375. – Musikkvitenskap. Side 375. – Religionshistorie. Side 376. – Kristendoms-kunnskap. Side 381. – Folkeminnevitenskap. Side 382. – Etnologi. Side 389. – Sosiologi. Side 392. – Etnografi. Side 394. – Geografi. Side 402. – Filologi. Lingvistik. Almen og sammenlignende språkvitenskap. Side 405. – Indisk filologi. Side 411. – Klassisk filologi. Side 415. – Norrøn filologi; islandsk; norsk (nordisk) språkvitenskap. Side 427. – Romansk filologi. Side 445. – Engelsk filologi. Side 449. – Germansk og tysk språkvitenskap. Side 453. – Keltisk språkvitenskap. Side 460. – Slaviske språk. Side 462. – Finsk-ugriske språk. Side 466. – Semittisk og annen orientalsk språkvitenskap. Side 469.	

UNIVERSITETET I OSLO

1911 – 1961

I

UNIVERSITETSFORLAGET